د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق أعظم

دافغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د اوبو د کشالو د څیړونکې ډلې غړی

مئ ۲۰۰۹

لندن

www.hewad.com

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

موضـــوع	مـخ
سریزه	۳
د افغانستان امنیتي وضعه	۶
ملي فوج او ملي پولیس	۱۷
د دولت مشروعیت	۱۹
د دولت په لوړه سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې دمخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثریت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت څرنګوالی	۴۲
ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟	۵۲
دامریکا نوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب څه وکړي؟	۶۴
دافغانستان دجمهوري ریاست لپاره به څوک مناسب وي؟	۶۷
څه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعې څخه خلاص سي؟	۶۸
دپای خبري	۶۹
دافغانستان دبحران سیاسي حل	۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم (صدق الله العظيم)

والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئک هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امريکا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی څخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر وکړ. په واشنګتن او نیویارک کې مې مختلف امریکائي مقامات ولیدل. په واشنګتن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن او نیویارک کې مې تر زرو ډیرو افغانانو سره خبرې وکړې. هغوی ټولو زما څخه د افغانستان د بحران او د دغه کړکیچ د حل په باب پوښتنې وکړې. افغانانو غوښتل پوه سي چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته څه ویلي دي او د افغانستان په باب د امریکایانو نظر څه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنډ معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپور یې وطنوالو ته پر خپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدی*.

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سي چې ما امریکایانو ته چې اوس یې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن اوضاع څنګه تشریح کړیده؟ ما هغوی ته یوازې د افغانستان په ارتباط پیښې مشکلات ندي ویلي او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارز نکات مې هم ورښوولي دي.

---

* د افغانستان د کړکیچ د حل لار، اګست 2008، د دانش مؤسسې چاپ، پیښور - پاکستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسئ دلته دهغه راپور یوه برخه رانقل کړو. کتاب د سؤال او جواب په شکل لیکل سوی دی. که دیو سؤال جواب ډیر اوږد درته معلوم سو د هغه علت دادی چې ما ددغه جواب یوه برخه په یوه مجلس کې ویلې ده او نورې برخې یې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کار د اسانئ لپاره دعین یا مشابه سؤال تول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي یا تشریح کړیدي تر یوه جواب لاندې راوستیدي. پدې جوابونو کې داسې نکات سته چې زما ندي او ما له نورو مې اقتباس کړی او دخپل استدلال دتقویې لپاره مې راوړیدي. ځینې معلومات او په تیره بیا د کتاب پایځوړ مې وروسته ددې کتاب د لیکلو په وختکې ورزیات کړیدي.

ددې لیکنې اصلي هدف دا وو چې هرڅوک د افغانستان ته ورپیښو مشکلات تشریح او څیړي خو دحل لار یې نلري او یائې نه وائي. دلته ما دمشکلاتو ترتشریح او دمرض ترتشخیص وروسته دحل لار او دواء هم وړاندې کړیده چې کیدای سي پرهغه غور وسي، اصلاح سي او بیا دکار خلک پیدا او پر ولاړ سي. کار باید له یوځایه پیل سي او ما لدغه ځایه پیل کړ*.

---

* دامریکا ترسفر وروسته مې افغانستان، پاکستان، سعودي عربستان او دوه واره اروپائي هیوادونو (ناروې، سویدن، دنمارک، جرمني، هالیند ، بلجیم او فرانس) ته دافغانستان دبحران دسیاسي حل دپیداکیدو په منظور تیر یو کال سفرونه وکړه. په زرو افغانان او غیر افغانان مې دمتخاصمو ډلو دمشرانو په شمول ولیدل. ددی سفرونو جریان ددې کتاب په پای کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعـاء کـوم چـې الله پـاک عزوجـل زمـا دا وړوکـی تـلاش پخپـل دربـار کـې قبـول او هغـو کسـانو تـه چـې د افغانسـتان لپـاره پـه سیاسـي حـل پسـې ګرځـي دا نسـخه او فـارمول ګټـور او د مخلصـو افغانـانو د راټولېـدو لپـاره يـو منبـر او پلتفـورم وګرځوي.

پـه پـای کـې زه د وطـن د دوه دردمنـو ځوانـانو، ښـاغلیو حفـیظ الـدین پیـرزاده او مقبـول احمـد ننـګ، ډېره مننـه کـؤم چـې هـم يـې زمـا د سـفرونو پـه وخـت کـې زمـا خدمتونه وکړه او هم يې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړیده.

امین وماذلک علی الله بعزیز.

دکتور فاروق أعظم

www.Lewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنیتي وضع څنګه ګورئ؟

جواب: ترشپږ کاله ډیر وسوه* چې نړیواله ټولنه ونه توانیده چې د افغانانو د باور او ملاتړ پربنسټ ډاډمن افغان ملي فوج جوړ کړي او تر اوسه هم امریکایان او ناټو پخپل سر بېله دې چې پر افغان فوج اعتماد وکړي او حتی هغه خبر کړي د مخالفینو پخلاف نظامي عملیات او بمبارډ کوي. حتی د مخالفینو په باره کې د معلوماتو په راټولولو کې هم پر افغان اردو او پولیسو اعتماد نکوي او خپل ځانته استخباراتي لارې لري. په دغسې عملیاتو، بمباریو او نیونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسیدلی دی، لارویان وژل سویدي، ودونه او جنازې بمبارډ سویدي، ښځې او ماشومان مړه سویدي، بیګناه خلک بندیان سویدي، زوریدلي دي، مړه سویدی، مالي تاوانونه ور رسیدلي دي، بیعزته سویدي او مهاجرت ته اړسوي دي.

دا ټول هغو کړنو ته ورته دي چې روسانو د خپل اشغال په وختکې د مجاهدینو د ځبلو په منظور کول. څرنګه چې هغه تاکتیک کارورنکړ او ټول ملت یې د روسانو پخلاف راوپاراوه، د امریکایانو او ناټو اوسنۍ پالیسي به هم بریالۍ نسي. دا ځکه چې دا د خلکو د زړنو د لاسته راوړو لار نده بلکه مخالفین نورهم تقویه کوي. دامنیت دخرابۍ یومهم عامل همدا دی.

---

* هغه وخت د امریکا لخوا دافغانستان د اشغال شپږنیم کاله تیر سویوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طالبانو ته د القاعده په سترګه او ټولو پښتنو ته د طالبانو په نظر کتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي او د امنیت د خرابۍ عامل دی*. نه ټول طالبان القاعده دي او نه هم ټول پښتانه طالبان دي. همداراز، د طالبانو او القاعده د هدفونو او ستراتیجۍ ترمنځ هم ډېر توپیر دی. طالبان د خپل هیواد لپاره جنګېږي او د غرب سره خاصه دښمني نلري خو القاعده په عربي نړۍ کې د امریکایانو وکمبلې ټولیدو ته متعهد دي او افغانستان د خپلو اهدافو د ویشتلو لپاره دیو سنګر په ډول استعمالوي. همداراز، ټول پښتانه طالبان بلل او د هغو په تور ټول پښتانه ټکول، ځورول او د هیواد له سیاسي صحنې لیرې ساتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي ده.

په یو هیواد کې حتمي نده چې ټول فوج، پولیس، د دولت مامورین او ټول ولس دې د هغه هیواد د مشر د فکر او پالیسیو ملګري وي؛ ځینې مجبوریتونه او حالات وي چې خلک مجبوروي چې د دولت سره کار وکړي. کله چې د طالبانو حکومت په نومبر ۲۰۰۱ کې ړنګ سو د هغوی په زرهاو عسکر د هیواد په شمال کې و نوې ادارې ته ځانونه هغه وخت تسلیم کړل چې اطمینان ورکړه سو چې دوی به د طالبانو د خدمت په تور نه زورول کیږي. دوی غوښته چې د نوي حکومت سره کار وکړي او یا په خپلو کورو کې ارام کښیني او خپل شخصي کاروبار ته مخه کړي خو د هغوی سره داسې معامله وسوه لکه هټلر چې د یهودو سره وکړه**.

* د بون په کنفرانس کې د امریکا خاص استازی (جیمز ډابنز) په خپل کتاب (تر طالبانو وروسته، ص ۷۷) کې لیکي: "په بون کې زموږ لویه غلطي داوه چې موږ پښتانه طالبان او طالبان مو القاعده ګڼل او د پښتنو ژبې سهم هلته دومره لږ وو چې د کنفرانس په پرانستلو کې په پښتو یوه وینا هم نه وه چې د پښتو د نیمګړي تمثیل شک یې ډېر اوه".
Jams Dobbins, After the Taliban: Nation building in Afghanistan. Potamac Books Inc. Washington DC. 2008, P 77.

** جان کیمپنر په خپل کتاب (د بلیر جنګونه، ص ۱۳۹) لیکي: "بوش القاعده شورویان او جک سترا (د انګلیستان د وخت خارجه وزیر) هغوی نازیان ګڼل". (د امریکایانو په نظر ټول طالبان القاعده وه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو طالبان د نړیوالې ټولنې په مخ کې ونیول سول، بندیان سول، په قلعۀ جنګي کې مړه سول، په کانتینرونو کې سوري سوري سول او د لیلی په دښت کې لاس تړلي ژوندي ښخ سول. د امریکا د پخواني وزیرجنګ (ډونالډ رمزفیلډ) زړه لا یخ سوی نه وو او امر یې وکړ چې وئې سوځوئ. د هیواد په پاته برخوکي په زرو نور طالبان خپلو کلیو ته لاړل چې عادي ژوند خپل کړي او هغو مثبتو تغییراتو ته هیله من وه چې غرب یې مسلسلې وعدې ورکولې. مګر دوی هرځای تعقیب سول، ونیول سول او د طالب او القاعده په نوم مړه سول. یو طالب قوماندان د غزني په شلګر ولسوالی کې د طالبانو د حکومت ترسقوط وروسته خپل کورته ولاړ چې عادي ژوند وکړي. امریکایانو هغه کلی بمباړ او خلک یې پکښې مړه کړل. وروسته دانتقام لپاره ټول کلی یاغي سو او اوس شلګر په سیمه کې د طالبانو د ملا تیر دی. یو استرالیائي ژورنالست چې د بي بي سي لپاره یې کار کاوه یو فلم خپور کړ چې پکښې ښئي چې امریکائي عسکرو په ارزګان کې سپین ږیري بې عفته کړیدي. د کلي ځوانانو هوډ وکړ چې خپلې کډې پاکستان ته بیا یي او له امریکایانو څخه د غچ اخیستو لپاره بیرته سیمې ته ستنیږي. د طالبانو خارجه وزیر (مولوي وکیل احمد متوکل) پخپله خوښه امریکایانو ته تسلیم سو خو هغوی بندي کړ او ترڅو کاله بند او شکنجې وروسته اوس هم په کابل کې په خپل کور کې تر نظارت لاندي دی. مولوي عبدالسلام ضعیف په پاکستان کې د طالبانو سفیر وو، هغه یې د ټولو نړیوالو قوانینو او نورمونو پخلاف ونیوی، او پنځه کاله یې د کندهار، بګرام او ګوانتانامو په زندانونو کې بندي او شکنجه کړ. ملا خاکسار (د طالبانو د رژیم د کورنیو چارو وزیر) ځان امریکایانو ته تسلیم کړ او د کابل د حکومت سره یې عملا همکاري پیل کړه خو مړ کړه سو. پدې ډول امریکائي او ائتلافي قواوو قصدا او یا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپوهۍ کې طالبان او پښتانه کونج ته تخته کړل او بيله مقاومته يې بله لار ورته پرينښوول. دامنيت دخرابېدو لوی عامل دا هم دی.

همدا راز، د هيواد دشمال څخه تقريبا دوه نيم لکه پښتانه د قومي تصفيې تر پروګرام لاندي چې فيلمونه يې موجود دي د طالب او القاعده په تور د نړيوالې ټولنې په حضور کې مړه سول، بې حرمته سول، لوټ سول او د خپلو کورونو څخه وشړل سول. هيڅ ا ددغو قتل عامونو (جنوسايډ) او دسته جمعي تعذيب (کوليکتيو ټورچر) مخ ونه نيو. سربېره پردې، بي بي سي او امريکا ږغ راديو ګانو څو واره راپورونه خپاره کړيدي چې يو شمير اوزبک او تاجيک کورنۍ د سرحد له ها غاړې راوستل سوي او د شړل سويو پښتنو پر مځکو او جايدادونو باندي ميشته سويدي. تراوسه ددغو لکونو شړل سويو سرګردانه پښتنو پوښتنه چا ونکړه. هغوئ تقريباً دا اوه کاله کيږي چې د کندهار د ژړۍ په سوزانه دښت، د پاکستان په چمن، د سرانان په کمپ او د کوئټې د ښار په شاوخوا کمپونو کې ددربدرۍ ژوند تيروي. بين المللي ټولنه نه يوازې ددوی زار حالت ته توجه ونکړه بلکه هيڅ اراده نلري چې دوی خپلو کورونو ته پريږدي. (دتخار په خواجه بهاءالدين کې يو کال کيږي چې خپلو کورونو ته ستنې سوې کورنۍ کلابند دي او ځائي زورواکان ئې خپلو کورونو ته نه پريږدی. حکومت او نړيواله ټولنه دزورواکانو پخلاف هيڅ قانوني عمل نکوي).

په کابل کې د ملګرو ملتو د مؤسسې دنمايندګی مرستيال (کريس) وويل چې اوس هم د ۲۰۰۰ په حدود کې مسلح غير مسؤل ګروپونه په افغانستان کې فعاليت لري چې اکثره يې په تروريستي اعمالو، د مخدره موادو په قاچاق او په سازماني جناياتونو کې لاس لري. هغه وويل چې لږترلږه ۲۸ تنه ددولت مهم مامورين او د افغانستان د پارلمان غړي پيژندل سوي دي چې ددغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرمسؤلو مسلحو ګروپونو سره اړیکي لري. (کریس) خصوصي امنیتي شرکتونه هم متهم کړل چي دغو ګروپو سره ټینګي اړیکي لري. د ملګرو ملتو د مؤسسې د بشر د حقوقو اداره پخپل کلني راپور کي وایي چې امریکا په افغانستان کي دغینو هغو جنګسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري. راپور د جنرال دوستم، عطامحمد نور او محمد محقق نومان اخلی چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کي پښتانه ځوروي، مالونه یې ورچوروي او پر حقوقو یې تیری کوي. (بي بي سي: ۱۴ جنوري ۲۰۰۳).

د شمال دغو شړل سویو او زورېدلو پښتنو ته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله څه لار پري ایښې ده؟ اوس د شمال څخه د همدغو شړل سویو کورنیو ځوانان په کندهار، زابل، ارزګان او هیلمند کي د طالبانو د جنګي قوت د ملا تیر جوړوي.

افغانستان یو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په اوږدو کي مختلفو اقوامو پکښي یو دبل سره د ورورۍ پشان ژوند کړیدی. په شمال کي د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکي پښتانه اوسي او د پښتنو په سیمو کي بیا د سوو کلونو راهیسې اقلیتونه میشته دي. د کندهار د ښار په زړه کي په زرو کورنۍ شیعه ګان اوسي او د ښار اکثره کسبونه، په دولتي ادارو کي ماموریتونه او شاوخوا شنه باغونه د دوی دي؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام یې کیږي، او د ظاهرشاه په وختکي کندهاریانو خپل وکیل (اکبري) له همدغه شیعه ګانو څخه وټاکئ. همدا راز په هیلمند کي هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلین او په ګرش او لښکرګاه کي شیعه ګان سته چې چا ندي ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د غزني، پکتیا، پکتیکا، کنر، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کي اوسي چې بیله کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهدید او فشاره د پښتنو په منځکې دورونو پشان په عزت ژوند کوي. خو دهیواد په شمال کې ځینو زورواکانو د بهرني استعمار او فرصت طلبو ګاونډیانو په مرسته نه یوازې هلته د پښتنو په ضرر د سیمې د موګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو ښارونو ، خصوصاً د کابل د ښار ډموګرافیکه څهره هم د خپلو قومي ناوړه اهدافو په ګټه واړول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتانه نه پریږدي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سي او له بلې خوا یې دکابل ښار چې عمداً د پښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. دغه حالت ټول هیواد قومي ناارامئ ته او خصوصاً پایتخت یې دیو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی.

په ۱۹۷۶ م کې کله چې دداؤدخان په مقابل کې په کنړ، پنجشیر، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت وکړ. د سیمو خلکو دهغوی ډیری ونیول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نور ورڅخه وتښتیدل. دا ځکه هغه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هغو کسانو پخلاف ودریدل چې دغه مشروع دولت یې ناکراره کاوه. هغه وخت د اسلام شعارونو خلک نسوای جذبولای که څه هم اسلام افغانانو ته ترهرڅه ګران او عزیز دی. داؤدخان پښتون وو پداسې حال کې چې ډیرو غیرپښتنو دغه باغي ځوانان ونیول. خو فقط دري کاله وروسته، کله چې په کابل کې د شوروي په مرسته یو ګوډاګی حکومت پر قدرت راغی همهغه قوم په هماغو باغیانو پسې ولاړ. همداسې، په جنوري ۲۰۰۲ م کې په کندهار کې یوه سړي پر یو بهرني عسکر حمله وکړه. خلکو په تش لاس هغه ونیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو ناري وهلې چې موږ سوله غواړو، نړیوالو ته دې موقع ورکول سي چې افغانستان اباد کړي. خو نن هماغه خلک مایوس سویدي او د کابل

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحکومت او ناټو په مقابل کې دطالبانو حمایت کوي. ښاغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلرني ښار کې په تیښته له مرګه ځان خلاص کړ.اوس ولس دحکومت سره نور دامنیت په ټینګولو کې مرسته نکوي.

نړیوالې ټولنې افغانانو ته په بون کې یو داسې ضیق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نسته. موږ په تاریخ کې ډیر خراب حکومتونه درلودلیدي خو داسې خراب حکومت لکه په بون کې چې نړیوالو افغانانو ته جوړ کړندی تیر سوی. نړیوالو مشهورغله، د نشئي موادو قاچاقبران، زوروا کان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پایمالونکي چې د کرزي په خبره په نورو هیوادو کې یې د بیو سئ شپې تیرولې اوباید د بشرضد جنایاتو په تور په نړیواله محکمه کې محاکمه سویوای په حکومت کې راټول کړل. افغانستان ئې هغو قوماندانانو او سیاسي دلالانو ته ،چې خارجیانو ته یې د عسکرو پحیث خدمت کړی وو اویائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتانه چې د هیواد اکثریت، سخت جنګي قوم او ددې هیواد له پیدا ایښته یې قدرت په لاس کې وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو ټول پښتانه طالبان او القاعده وګڼل او د تروریستانو پشان یې ورسره معامله وکړه او کوښښ یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمیر کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د ځپلو په منظور څو ځلې احصائیه اعلان او هر واري به یې پښتانه کم ښوول پدا سې حال کې چې په ټول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سیمو کې جنګ وو او د احصائیې د اخیستلو مجال نه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتانه له ۶۷٪ څخه و **۵۵**٪ ته راټیټ وښوول، په ۱۹۸۶ کې یې **۵۱**٪ او په ۱۹۸۸ کې یې **۴۸**٪ وبلل). د هغوی هدف دا وو چې پښتانه له اکثریته و لوی ګروپ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راټيټ کړي او پدې ډول يې په فوج، پوليس، دولتي ادارو او سياسي مجال کې ونډه ورکمه کړې. دبون کانفرانس په همدې مورد کې د روس پر پله روان او نور هم ټکنئ سو او پښتانه يې نور هم لر.وګڼل (۳۸٪). نن همدا کار ناټو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شوری، فوج، پوليس، سياسي ګډون، ...) ۳۸٪ ګوري. دغه سبب دی چې ډېر پښتانه په کابل کې اوسنی نظام خپل نه بولي او دبرياليتوب لپاره ئې قربانۍ ته حاضر ندي.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې ټول پښتانه دولتي مامورين دطالبانو په تور تهديد او له کاره وايستل سول او ځای يې په غيرپښتنو ډک سو. څو محدود پښتانه که چيرې ليدل کيدل هغوی د استاد سياف ترسيوري لاندې ناست وه او يا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې يې جمعيت ته ډير زغستلي وه. سره لدې چې اوس حالات څه بدل سويدي خو اوس هم د فوج افسران (دمعتبرو انګليسي او امريکائي منابعو په قول) ۷۰٪ تاجيک دي او دملي امنيت په چاروکې خو د پښتنو سهم ډير کم دی. په ملکي ادارو کې هم همدا حال دی. څه تغييرات راغليدي، وزيران او ځينې عالي رتبه مامورين پښتانه مقرر سويدي خو اوس هم تعادل ته ډيره لار پاته ده. يو پارلماني راپور ښئي چې په ۲۰۰۷ م کې د رئيس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې يوازې ۸ ٪ مامورين پښتانه وه. دغه سبب دی چې دکابل په ښارکې چې په پښتني سيمه کې واقع او شاوخوا يې اکثره پښتانه دي څوک د رئيس جمهور او وزيرانو په شمول د پښتو ويلو جرئت نلري. داسې يو حالت چې خپله دهيواد اکثريت وګړي ځان بېګانه وبولي امن نسي تأمينولای.

پر حکومت دعدم اعتماد يو بل عامل دادی چې په تيرو ديرشو کلو کې په عام ډول او په تيرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعليمي بورسونه غيرپښتنو ته ورکول سويدي. ددغه غيرعادلانه توزيع په نتيجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه زرو غیرپښـتانه تعلیمیافتـه هرکـال هیـواد تـه راسـتینیږي او دمملکـت چـارې پـه لاس کـې اخلـي. پـدې ډول پښـتانه نـور هـم لـه دولتـي اورګـانو څخـه ورځ پـه ورځ پـه نسـبي ډول کمیـږي او حکومـت غیرملـي او انحصـاري شـکل اخلـي. پدغسـې ظالمانـه، غیرعادلانـه او نـامتوازنو شـرایطو کـې پـه دولـت کـې موجـود بېوا کـه پښـتانه نـورنـو دولتـي اداره خپلـه نـه بـولي او دزړه لـه کـومي همکـاري نـه ورسره کوي بلکه ناامنۍ ته لار پرانیزي.

لکـه څرنګـه چـې د طالبـانو پخـلاف امریکایـانو شـمال ائـتلاف د خپلـو عسـکرو پـه حیـث اسـتعمال کـړ، داسـې شـمال ائـتلاف هـم امریکایـان د طالبـانو، حـزب اسـلامي او نـورو مخـالفینو د ټکولـو پـه منظـور اسـتعمال کـړل. امریکایـانو حکمتیـار تـه د شـمال ائـتلاف پـه وجـه پـه بـون کـې دعـوت ورنکـړ سـره لـدې چـې حکمتیـار د ربـاني صـدرأعظم او دطالبـانو مخـالف او ورسـره جنګیـدلی وو. ایرانیـانو هـم موقـع ورنکـړه سـره لـدې چـې هغـه د طالبـانو د حکومـت پـه ټولـه دوره کـې پـه ایـران کـې دهغـوی سره وو بلکـه پـه عـوض کـې یـې د بـون کنفـرانس تـه دهغـه زوم (همـایون جریـر پنجشـیری) وبالـه او بـل زوم ئـې چـې پښـتون وو (داکترغیـرت بهیـر) وربنـدي کـړ. ددې ټولو سـره سـره حکمتیـار بیـاهم څـو کالـه انتظـار ویوسـت خـو چـا موقـع ورنکـړه پدا سـې حـال کـې چـې د جهـاد نـور ټـول مشـران اوس پـه کابـل کـې ناسـت او پـه حکومـت کـې شـریک دي. حکمتیـار ځـان مجبـور احسـاس کـړ او دادی اوس د امریکایـانو پخـلاف جنګیـږي. څرنګـه چـې امریکایـانو ټـول پښـتانه طالبـان ګڼـل او اعتمـاد یـې نـه پـر کـاوه، تـر ډیـره وختـه یـې ترجمانـان یـوازې د شـمال ائـتلاف غیرپښـتانه اسـتخدامول. راپورونـه وائـي چـې لـدغو ترجمانـانو څخـه ځینـو دامریکایـانو او پښـتنو تـرمنځ داوبـو دخړولـو کوښښ کـاوه او ځینـو بیـا دژبـې دنـه پوهېـدو پـه وجـه عـام ولـس تـه ډیـر ضـرر ورسـاوه؛ کلـي بمبـارډ او بېګنـاه خلـک مـړه، بنـدیان او وځـورول سـول تـردې چـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرزي يې پر حال وژړل (۲ مئ ۲۰۰۷) او وېويل چې زما څه په وس نه دي پوره او امريکايان زما په خوله نکوي. په او سلوکې د ناروی د دفاع د وزارت يو مامور ماته وويل چې يوه پنجشيري ترجمان هغه ته په هرات کې ويلي وه چې "زه په کندهار کې د امريکايانو سره ترجمان وم. يو کندهاری سړی مونږ په سپين بولدک کې د طالب په تورونيو او پوښتنه مو ځينې وکړه چې طالب يې؟ هغه وويل: يا". ترجمان امريکايانو ته وويل چې دی وائي، هو. په انګليسي کی (هو) ته (يا) وائي. امريکايانو چې فکر وکړ چې سړی زمونږ په مخکې وويل چې هو؛ نو هغه يې بندی کړ. ترجمان ۱۲ مياشتې وروسته دا قصه د ناروی د دفاع وزارت دغه مامور ته په هرات کې کړی وه. مامور ورته ويلي وه چې دا خو تا سرچپه ترجمه کړيده. دا موضوع افشاء سوه او هغه کندهاری سړی ۱۲ مياشتې وروسته د ناروی د فوج په وساطت له بنده خوشې سو. د ناروې د دفاع وزارت دغه مامور ما (د کتاب ليکونکی) ته وويل چې د پنجشيري ترجمان په ترجمه کې اراده بده نه وه خو پښتو يې نه وه زده او دا يې نه ويل چې ترجماني نسي کولای د اځکه ډير معاش يې اخيست او متأسفانه د امريکايانو هم يوازې پر همدی خلکو تکيه وه. د غسې د مورميرې سلوک، بدبيني پيدا کول او بيځايه ځورول سوله او امنيت نسي راوستلای.

کرزي ته د جمهوري رياست په انتخاباتو کې اکثره پښتنو کوم چې اوس د ناټو تر اور لاندې دي رايه ورکړه. پارلماني انتخابات د امن په فضاء کې ترسره سول پدې هيله چې څه مثبت انکشاف به رامنځته سي خو هغسې ونسوه. وخت ثابته کړه چې افغانانو ته نه منتخب جمهور رئيس او نه منتخب پارلمان څه ګټه ورسول. ملت پر حکومت باور بايلود نو ځکه کرزي خپل تسلط او کنترول د نړيوالو د بيدريغه ملاتړ سره سره په هيواد کې خپور او ټينګ نکړای سوای او اوس يې د هيواد ډيره برخه له کنتروله بهر ده. د هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي، شرقي او غربي سیمې دناټو دقواؤ سره جنګونو نا ارامه کړیدي او په شمال کې خلک د زورواکانو زور، ناروا او ظلم ځوروي.

دموکراسۍ او د غربي نړۍ زر او زور ټولو د افغانانو په ژوند کې څه مثبت بدلون رانوستلای سوای بلکه برعکس د زورواکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو او مخدره موادو د قاچاقبرانو په لاس کې ابزار سول چې هیواد استقرار او امن ته نه پریږدي.

برنی روبن (دبون په کنفرانس کې دملګرو ملتو د مؤسسې د پلاوی غړي او اوس د امریکا د جمهور رئیس -اوباما- امنیتي مشاور) وائي: د اضطراري لوئې جرګې په وختکې (دبون ترکنفرانس شپږ میاشتې وروسته) دکابل بازارونه او کوڅې چې باید د ایساف په لاس کې وای؛ د بون دقرارداد پخلاف اوس هم د ملیشو په لاس کې وه. دامریکا پخواني دفاع وزیر(ډونالډ رمزفیلډ) ددې پرځای چې دغه ملیشې دیو سوله ایز ملي سیاست دجوړښت لپاره تنظیم کړي، هغه یې د تروریستانو دتعقیب په هیله تقویه کول. ایساف چې دبون دکنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې دامن مسؤلوو دملیشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ایساف چې موخه یې دداخلي جنګونو مخنیوی او ددولت عام امن ساتل وه مګر ملیشې یې له ظلم او چپاول څخه نه منع کولې. رمزفیلډ نه پریښوول چې ایساف تر کابل هاخوا ولایاتونو ته ولاړ سي؛ پدې یې نوموړو ملیشوته وخت ورکړ چې دهیواد پرخلکو، دارائیي او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم سؤال د ملي فوج او پوليس وو:

جواب: ځرنګه چې د کابل حکومت له متضادو شخصيتونو، متضادو عقائدو او د متضادو ګټو له خاوندانو څخه جوړ دی او ټول په يوه ملي مفکوره او هدف ندي راټول، همدا سې ملي فوج او پولس يې هم پر همدغو پولو ويشلي دي او ملي هدف نلري. لکه ځرنګه چې حکومت د ولس باور او ملاتړ نلري همدا سې ملي فوج او پوليس د خلکو حمايت نلري بلکه تر ډيره حده د خارجيانو، جنګسالارانو او اقليتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ يو نړيوال معتبر راپور وائي چې اوس هم د افغانستان فوج ملي تشخص نلري او ۷۰٪ افسران يې ديو اقليت قوم دي. همدا سبب دی چې د يوې سيمې فوج په بله سيمه کې بريالی ندی او حتی ځائي فوج او پوليس همکاري نه ورسره کوي. که څه هم امريکايانو د فوج او جرمنيانو د پوليسو په ترببه او تجهيز کې څه کار کړيدی خو مطلوبه نتيجه يې نده ورکړې. په ۲۰۰۶ م کې، په پښتني سيموکې د فوج ۴۰ ٪ تښتيدلي وو او اوس دا رقم تر دغه هم ډير وو دا ځکه چې فوجيان خصوصاً پوليس فکر کوي چې په دغو سيمو کې د دولت سره همکاري کمه ده او د دوی تلفات ډير دي. دغه عامل هم امنيت کمزوره کړيدی.

د کابل حکومت شکايت کوي چې فوج او پوليس تر اوسه نه سمه تربيه لري او نه وسايل. مو ږ د افغان فوج او پوليسو قوت او مؤثريت د امريکا رږغ راديو (۱۸ جون ۲۰۰۸) لدغه راپور څخه معلوموﻻی سو چې وائي د امريکا په کانګرس کې د ملي امنيت او بهرنيو چارو د کميټې مشر (جان ټرني) د پنتاګون د راپور له مخې وويل چې په افغانستان کې د پوليسو ۴۳۳ يونټه دي چې هيڅ يو ئې هم پوره عملياتو ته تيار ندی؛ خو يوازې ۳ يونټه ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخارجي فوج په حمايت عملياتو ته زړه ښه کولای سي. د امريکا دبهرنيو چارو په وزارت کې دافغانستان دمخدراتو دکنترول مشر (تامس شوئچ) نيويارک ټايمز ته په ۲۷ جولاي ۲۰۰۸ م کې وويل چې پنتاګون او کابل باټې ولي چې باکفايته افغان اردو او ملي پوليس لري خو حقيقت داسې نه دی. ملي اردو دجنګ قابليت نلري او دخلاء ډکيدو لپاره پوليس جنګ ته لېږل کيږي؛ هغوی هم دغه کارته تيار ندي. کله چې واستول سي چې پريوه خطرناکه سيمه ددولت کنترول قائم کړي ډير تلفاتورکوي. په کابل کې د تيرکال د ثور د اتمې د جشن په واقعه کې خلکو وليدل چې افغان فوج او پوليس څومره د ډاډ وړ دي. خلکو وليدل چې عسکرو يو او بل ته ويل چې بګريز (تښته) او جنرالانو پر خپلو مډالونو لاس ونه نيولي ځغستل او رئيس جمهور او وزيران يې خطر ته پرميدان پريښوول.

افغان فوج دا شکايت هم کوي چې ناټو دوی د جنګ لومړۍ کرښې ته بيائي او خپله شاته وي او پدې ډول يې د خپل سپر په توګه استعمالوي. کله څه هم ماته په يوه ليک کې دانګليستان دنظامي قواؤ وزير دغه شکايت بيځايه بللی خو په هيلمند کې افغان عسکر اوس هم همدا ګيله لري. سربيره پردغه، فوج او پوليس د لږ معاش او هغه هم پر وخت د نه رسيدو څخه څو واره د راديو او تلويزيون له لارې شکايت کړيدی او وائي چې ځکه لوئې لارې نيسي، خلک او موټران شکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائي مطرح کړ او وبویل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګر د تشویش ځای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتړ نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره دلچسپي نه درلوده. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوښتل چې خپل کنبینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو ته دا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوښته کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیوه. ولس ویل ښه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خو تاسې به ایا هغه څه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدي؟ نتیجه دا سوه چې انتخابات وسوه مګر د خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بیرته له حکومته خپل اعتماد د عدم همکارۍ په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پرهغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخباراتو د اداري تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰٪ کنترول لري. ناظرین دا عدد هم مبالغه ګڼي او وائي څرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نو دا راپورئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه هم کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او دشکایاتو د اوریدو د اداري مشر ښاغلي اسد الله وفاء په لومړی مارچ ۲۰۰۹ خبرنګارانو ته وویل چې دکندهار دولایت په ۱۷ ولسوالیو کي دولت یوازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ۳ ولسواليو کنترول لري او بس. هغه دا هم وويل چې پوليسو پر لويو لارو غيرقانوني پاټکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي. دغسې کم او داغي تسلط د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي.

د دې لپاره چې يو دولت خپل مشروعيت ته قانوني بڼه ورکړي پکار ده چې د خلکو اعتماد، قيادت ته احترام او د هيواد قوانينو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستګاه کې د بشري حقوقو د پايمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورواکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غوړيدنه، د افغان دولت ټولې هغه هلې ځلې چې د دغسې ملي اعتماد او درناوي لپاره يې کوي خنثی کړيدي. زورواکان او قاچاقبران نه يوازې په دولت کې لوئې رتبې او قوي لاسونه لري بلکه شخصي ملېشې هم لري. هغوی د قانون د جوړېدو او د قانون د تطبيق کېدو په دواړو ارګانونو کې په قوت ناست دي او نه پرېږدي چې دولت امنيت تأمين کړي او د خلکو د ژوند بڼه کولو ته توجه وکړي. دغه نارسائي چې په نتيجه کې ئې خلک پر دولت اعتماد بايلي د افغانستان دولت د عدم مشروعيت د جدي خطر سره مخ کړيدي. د افغانستان دولت د خپل مشروعيت او يا دموکراسۍ ادعا ترهغو نسي کولای ترڅو هغه مشهور جنايتکاران چې په نړيواله محکمه کې بايد محاکمه سوي وای ازاد ګرځي، بريتونه تاووي، قدرت لري او خلک تهديدوي.

يو دولت هغه وخت د مشروعيت ادعا کولای سي چې د خلکو معنوي ارزښتونو ته وفادار وي او ولس مطمئن وي چې دولت د دغو ارزښتونو د ساتلو او غوړېدلو لپاره کار کوي. مشروعيت يوازې پدې لاسته نه راځي چې دولت پر سيمه مسلط وي او يا په دولت کې يو شمير ماهر او تکنوکرات کسان راټول سويوي بلکه خلک بايد پدې قانع سي چې دا کسان د دوی د ارزښتونو او غوښتنو درک لري او د هغو د تطبيق لپاره په اخلاص کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخارجیانو ډیره تکیه، د حکومت واکې ناروا ، غلو ، رشوتخورو ، ظالمو او بېدینو ته په لاس ورکول د افغان دولت د مشروعیت معنوي اړخ سخت تخریب کړیدی. بدون شک یو غیرمشروع حکومت کولای سي تریوڅه وخته د بهرنیانو په نظامي زور او مالي مرسته وچلیږي، پر ځینو سیمو کنترول ولري او یو لږ وډیر کار هم وکړي خو د خلکو درناوی او د هغو په نظر د حکومت کولو مستحق او سیدل بیا بله خبره ده.

د مشروعیت بل مهم عنصر د دولت لخوا د خلکو د سر، مال او عزت ساتل او د هیواد دقوانینو تطبیقول دي. خلک باید پدې معتقد وي چې یوازې دولت هغه مناسب قوت دی چې د حکومت کولو وړ او د دوی د اطاعت او همکارۍ په عوض کې د دوی سر، مال، عزت او ناموس ساتلای سي. افغان موجوده دولت په هیڅ وجه ددې قابل ندی چې د خلکو امنیت وساتي او حتی د دولت په داخل کې پرزوروا کانو قانون تطبیق کړي.

یو دولت د خپل مشروعیت د تثبیت لپاره باید د قوې د استعمال یوازینۍ مرجع وي. دولت نه یوازې باید خلک قانع کړي چې که کوم تصمیم نیسي هغه سم او د خلکو په ګټه دی بلکه دا هم باید ثابت کړي چې د خپل هرتصمیم دعملي کولو توان لري او خلک د قوانینو په اطاعت مجبورولای سي او که ضرورت پېښ سي پدې لار کې مؤثره قوه استعمالوي. افغان اوسنی دولت د ارادې او د قوې د استعمال دغه انحصار نلري بلکه په هیواد کې ډیر نور قوتونه سته چې پر خلکو مسلط دي او د خپلو غوښتنو د تعمیل په لار کې د قوې د استعمال توان لري. دغه حالت د دولت مشروعیت ته لویه صدمه رسولېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعتبار وړ يو حکومت دداسې همفکره خلکو مجموعه ده چې د خپل هيواد لپاره ګډ اهداف او مشترکه ستراتيجي لري. ددې لپاره چې خپل تصاميم عملي کړي يو حکومت په ادارو کې کار پوهه، صادق او ددولت اهدافو ته وفادار کسان استخداموي. په افغانستان کې داوسني حکومت غړي ګډ اهداف او مشترکه ستراتيژي نلري بلکه د متضادو عقائدو او خاصو منافعو څښتنان ددنيا له هرځايه راوستل سويدي. حکومت پوه او صادق کارکوونکي هم ډېر کم لري. څرنګه چې افغان دولت معين اهداف نلري چې پرهغه ئې غړي راټول وي نو ځکه نامعلومو او متشتتو اهدافوته وفاداري بې مورده توقع ده. دغه سبب دی چې هر وزارت په حقيقت کې د يو زورواک پوسته، د يو تنظيم اډه او د يو قوم مسافرخانه ده. افغان دولت به ترهغو غير مؤثر او نامشروع وي ترڅو دا فاسد او نابکار عناصر په حکومت کې پر قدرت او دولت همداسې بېهدفه وي. که څه هم په موجوده حکومت کې ځينې ښه عناصر سته خو د هغو شمير کم او حالاتوته مثبت بدلون نسي ورکولای. تاسې وګورئ چې د مخدره موادو د کښت، استعمال او قاچاق کار او دلويو لارو امنيت و مشهورو قاچاقبرانو ته سپارل سويدی. شخصي مليشو، د مخدره موادو له تجارته راولاړ اقتصادي توان، او دحکومت له مواقفو څخه سياسي استفاده، زورواکانوته په مجموع کې تردولت ډېر قوت ورکړيدی. دغه قوت، عام ولس او ددولت کوچني مامورين پخپل اطاعت مجبوروي او ددولت مشروعيت ته نه جبرانيدونکي صدمه رسوي. پدې ډول ددولت مشروعيت له دننه سخت تخريب کيږي. د يو ولايت د والي له دفتره تصادفاً اته ټنه ترياک راوايستل سوه. که څه هم هغه ددې پرځای چې مجازات سي ونازول سو خو هغه بيا هم ددغه تصادفي توهين په مقابل کې ناټو او حکومت ته پخپله سيمه کې لوی سردرد جوړ کړيدی او د دولت مشروعيت ته يې لويه ضربه ورکړيده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دولت خپل مشروعيت هغه وخت په خلکو منلای سي چې د خلکو سره خپلې وعدې عملي او پرخپل ځان هغه قوانين اول پلی کړي کوم چې د خلکو څخه يې د تطبيق غوښتنه کوي. که د دولت متنفذ غړي هغو قوانينو او مقرراتو ته چې پخپله يې جوړ کړيدي درناوی ونکړي، که دوی ځانونه تر قوانينو لوړ وګڼي او څوک ئې د خيانت په جرم محکمې ته کش نکړای سي نو خلک به بدون شک د دا سې دولت مشروعيت تر جدي سؤال لاندې راولي. لوی څارنوال عبد الجبار ثابت په وار وار پارلمان او ميډيا ته ويلي دي چې يوازې کمزوري کسان محکمه کيږي او هغوی چې زور لري ازاد ګرځي بيله دې چې زه يې د نوم اخيستلو جرئت وکړم. ثابت وويل چې ما ته هغه وخت ډير مشکلات پيښ سول کله چې مې افشاء کړه چې د بلخ والي (عطاء محمد نور) يو جنګسالار دی، شخصي مليشې لري، اساسي قانون ته احترام نلري او د جمهور رئيس امر نه مني. لوی څارنوال دا هم وويل چې د بلخ والي دا هم ورته ويلي وه چې د ده بې مخکنۍ موافقې به د دولت هيڅ يو مامور پخپل ولايت کې پرې نږدي. عبد الجبار ثابت د هرات والي (حسين انوري) هم په ورته تورونو تورن کړ. دواړو واليانو لوی څارنوال د بلخ او هرات څخه منع کړ. رئيس جمهور هم دلوی څارنوال په قول د ده حمايت ونکړ او پدې ډول د هغوی دغو اعمالو د دولت مشروعيت ته شديده صدمه ورسول. مشهور جنګسالار او د افغانستان د فوج لوی درستيز (رشيد دوستم) څوک چې شخصي مليشې لري، د افغانستان په پارلمان کې د شبرغان نماينده (فيض الله ذکي) ته هدايت کړی وو چې په ولسي جرګه کې کوم وزير ته رايه ورکړي. وروسته معلومه سوه چې نوموړي د دوستم د هدايت پخلاف خپله رأيه استعمال کړيوه. رشيد دوستم هغه په شبرغان کې د زرو خلکو په مخ کې راچپه کړ او ترهغو ئې وواهه چې په وينو لژند او بيسده سو. د دې لپاره چې حکومت پدې واقعه کې مداخله ونکړای سي او د واقعې په راز څوک خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسي، ښاغلی ذکي نژدې روغتون ته پرېښودل سو بلکه رشيد دوستم هغه پخپل شخصي هليکوپتر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوئ لپاره واستاوه. هيچا د پارلمان ددې وکيل پوښتنه ونکړای سوای. سربېره پردغه، نژدې دوې مياشتې دمخه رشيد دوستم خپل يو پخوانی مرستيال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وويشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري ارگ ته نژدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی څارنوال دحکم باوجود چا بندي نکړای سوای. برعکس، کرزي اکبر بای وروغوښت چې ددوستم سره تر دعوې تير سه. په دغسې شرايطو کې چې حاکمان پخپله قانون ترپښو لاندې کوي نور به يې واحترام ته څه وهڅوي؟ هلته چې قانون او مجريان يې مظلوم نسي حمايت کولای دولت څه مشروعيت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعيت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقريبا غير ممکن ده چې د خپل مشروعيت دټولو داخلي دښمنانو سره په يو وخت وجنگيږي لکه جنگسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنی مشکل او مسلح مخالفين. د افغان دولت اوسنی وضع هغه سخت ناروغ ته ورته ده چې د روغتون د شديد مراقبت په خونه کې بستر او د څو خطرناکه قوي ناروغيو په مقابل کې د ژوند او مرگ په کشمکش کې راگيروي. که د نوموړي څخه د روغتون وسائل، اکسيجن او شديد مراقبت ليرې سي ډير ژر به مړ سي. همدا راز که د اوسني حکومت له ساتنې څخه اويا زره بهرني عسکر او د زرو مليونو ډالرو پيچکارۍ ليرې سي ډير ژر به سقوط وکړي. دغسې يو ناروغ دولت به ولس پخپل صحت او مشروعيت څنگه قانع کړي؟

ناټو کلي بمبارډوي چې خلک د حکومت په اطاعت مجبور او په مشروعيت يې اعتراف وکړي. د زور بيځايه او بيموجبه استعمال د خلکو د قناعت مؤثره وسيله نده. زور يو منفور دولت په يوه مشروعه مؤسسه نسي بدلولای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو حمایت باید د خلکو د زړونو د لاسته راوړلو له لارې حاصل سي نه د قوې په استعمال سره. یو شمیر د نړیوالو حقوقو ماهرین فکر کوي چې د تروریزم پرضد جګړه اوس د پښتنو دلوئې پرګنې سره په جنګ بدله سویده چې نه یوازې د دولت مشروعیت ئې تر جدي سؤال لاندې راوستی دی بلکه د عام وژني حقوقي سؤالونه یې راولاړ کړیدي.

د واشنګټن پست په قول (یکشنبه، ۱۸ نومبر ۲۰۰۷) ناټو، امریکا او دهغو افغاني ملګرو د طالبانو په نسبت افغان عوام ډېر وژلي دي. د ناټو سرمنشي (جاپ دي هوپ شیفر) اخطار ورکړ چې د ملکي خلکو زیاتیدونکې وژنه د خلکو په وړاندې د غربي قواؤ ملاتړ کوم چې د دوی په حمایت ورغلیدي کموي. د ملګرو ملتو د مؤسسې د سپتمبر ۲۰۰۷ راپور وائي چې هوائي بمبارۍ په افغانستان کې د انتحاري حملو اصل باعث او مشوق دی چې ډیر بیګناه خلک وژني، ولس د کابل د حکومت په خلاف دروي او مخالفینو ته لویه تبلیغاتي ګټه رسوي. حامد کرزي په وار وار ویلي دي چې د تروریزم پخلاف مبارزه باید زموږ په کلیو کې نه بلکه په پاکستان کې دننه وسي خو امریکایان یې نه ورسره مني او په دې ډول ئې د ده حکومت د مشروعیت دیو جدي سؤال سره مخ کړی دی.

د کال ۲۰۰۸ د جولای په اوائلو کې امریکایانو د نورستان په ولایت کې د عامې سورلۍ دوه موټران بمبار ډ کړل چې په نتیجه کې ئې ۲۲ ملکي کسان مړه او ډیر نور زخمیان سول. خلکو احتجاج وکړ. امریکایانو ویل دا ټول تروریستان او اشرار وه. ځائي حکومت د خلکو د شکایت د فشار په سبب سیمې ته هیئت واستاوه چې د هغه په نتیجه کې د نورستان والي تمیم نورستاني په دغه واقعه کې د عامو خلکو، ښځو او ماشومانو د وژلو تائید وکړ. د دغو اظهاراتو په سبا تمیم نورستانی له دندې ګوښه کړه سو او امریکایانو خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره بیا تکرار کړه چې دا ټول تروریستان وه (اریانا تلویزیون- ۲ جولای ۲۰۰۸). په دغسې یو حالت کې به د والي څه حیثیت وي او د خلکو په نظر به حکومت څه مشروعیت ولري؟

د نورستان تر واقعې دوې ورځې وروسته امریکایانو د شینوارو په هسکه مینه کې د واده ورا بمبارد کړه چې په نتیجه کې یې ۴۸ تنه ښځې او ماشومان د ناوې او زوم په شمول شهیدان سول او ۳۴ زخمیان یې د ننګرهار روغتونونو ته یوړل. امریکایانو اعلان وکړ چې دا ټول اشرار او تروریستان وه. د خلکو مظاهرو، جمهور رئیس کرزی مجبور کړ چې هغه کلي ته فاتحې او عذر ته ورسي په کوم کې چې دا غمناکه واقعه پیښه سوې وه او د غمځپلو سره غمرازي وکړي. خو امریکایانو خپل انکار ته دوام ورکړ چې دوی یوازې تروریستان بمبارد کړیدي. وروسته د کنړونو او نورستان شوری ګانو او د هسکې مېنې ولسوال خلکو او خبرنګارانو ته وویل چې امریکایان پخپلو دغو بیمسؤلیته کړو پښتانه بغاوت ته هڅوي. دوی په سیمه کې د خپلو اهدافو د تحقق لپاره په افغانستان کې جنګ غواړي (اریانا تلویزیون ۸ جولای ۲۰۰۸). دغسې یو دولت به څه مشروعیت ولري چې د رئیس دولت خبره دده بهرني ملاتړي نه مني؛ هغه کسانو ته چې دی په عذر ورځي هغوی یې تروریستان بولي او که یو والی پر خپل ولس د پردو ناروا په روا تعبیر نکړي په سبا ئې له دندې شړل کیږي؟

د هیواد په شمال کې چیرې چې د حکومت پخلاف علني جګړه نده روانه، خلک د زورواکو، د بشر د حقوقو د تیري کوونکو، د فاسدو حکومتي مامورینو او قاچاقبرانو څخه چې پر سیمه حکومت کوي او نړیوال ملاتړ هم لري سر ټکوي. پولیس پر لویو لارو خلک پدې بهانه شکوي چې معاش یې کم او هغه هم ډیر وخت ندی ورکول سوی. د فساد سره د مبارزې د ادارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشـر عزت الله واصـفي وائـي چـې "ترڅـو د دولـت لوړپـوړي چـارواکي قـانون نـه مراعـاتوي اداري فسـاد بـه جرم ونـه ګڼل سـي. اصـلاحات بايـد لـه لـوړه پيـل سـي. کـه لوړپـوړي چـارواکي پـه مليونـو ډالـره سـوء اسـتفاده کـوي او څـوک څـه نسـي ورتـه ويـلای نـو تـه څنګـه يـو کـوچني مـامور تـه ويـلای سـې چـې ۴۰ ډالـره مـه اخلـه."
دغسـي يـو حالـت نـه يـوازې پـر حکومـت د خلکـو اعتمـاد کمـوي بلکـه پـه ټولنـه کـې نظـم مختلـوي او هيـواد د بحـران سـره مخـامخ کـوي. پـدې ډول د هيـواد پـه جنـوب، شـرق او غـرب کـې خلـک د امريکـا او نـاټو لـه بمبـاريو او د حکومـت لـه اداري فسـاده پـه عـذاب دي او پـه شـمال کـې ولـس د فاسـدو حکمرانـانو او د غـرب د ملګـرو زورواکانو څخـه پـه ژړا دی. دغـه حالـت د افغـان دولـت مشـروعيت تـه سـخته صـدمه رسـولېده. نـاټو بايـد پـدې پـوه سـي چـې د نظـامي قـوې اسـتعمال ولو کـه کاميابـه هـم وی يـوه مـؤقتي چـاره ده. کـه د خلکـو حمايـت نـه وي د قـوې دغـه اسـتعمال او عمرانـي هلـې ځلـې بـه څـه نتيجـه ورنکـړي. اداري فسـاد تـر ټولـو ډيـر د حکومـت پـه ځـان لـوی افـت او بـلا ده چـې عـدم امنيـت، بغـاوت او د مخـدره مـوادو مافيـا تقويـه کـوي. اداري فسـاد هغـه کسـان هـم ناراضه او بغاوت ته وهڅول چې په اول سر کې حکومت ته خوشبين وه.

حامـد کرزي پـه ۲ مـئ ۲۰۰۸ م د شـپيګل المـانی مجلې تـه ويلي وه چـې مـا خپـل پـه حکومـت کـې يـو لوړپـوړی چـارواکی (رشيد دوستم) لـه دنـدې ګوښـه کـاوه خـو يـو بهرنـی هيـواد (ترکيـه) چـې پـه افغانسـتان کـې فوجونـه لـري پـر ودرېـد او ايسـته مـې نکـړای سـوای. همـداراز، د سـنډې ټـايمز پـه حوالـه (۲ سـپتمبر ۲۰۰۸) ولسمشـر کـرزي د هلمنـد د پخـواني والـي شـيرمحمد اخنـدزاده پـر سـر لـه بريتـانيې سـره شـخړې کـړې دي. ولسمشـر وايـې چـې د انګليسـتان دوخـت صـدراعظم تـونی بلېـر ورتـه وويـل چـې کـه چيرتـه د هلمنـد والـي شـيرمحمد اخنـزاده لـه خپلـې دنـدې ليـري نکـړې نـو دی بـه خپـل ټـول عسـکر لـه افغانسـتانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسي. د سنډي ټايمز ورځپاڼه له کرزي څخه په حواله ليکي چې شيرمحمد اخنزاده د انګريزانو د فشار له امله د ده له خوا ګوښه کړای شو که نه نو د هلمند لپاره يو مناسب والي وو. پروسږکال د افغانستان ولسي جرګې دوه وزيران (د بهرنيو چارو وزير سپنتا رنګين دادفر او د مهاجرينو د چارو وزير حاجي محمد اکبر ځاځئ) د بيکفايتۍ په تور سلب اعتماد کړل. له اوريدو جرمنيان پر دادفر ودريدل. دغه سبب دی چې هغه تر اوسه خپلې دندې ته ادامه ورکوي او ځاځي چې بهرنۍ ملاتړ ئې نه درلود له وظيفې ګوښه سو. سږکال دوه نور وزيران (اسدالله خالد او صديق چکری) د ولسي جرګې لخوا رد سول خو غيرقانوني خپلو دندو ته ادامه ورکوي او ولسي جرګه يې د پوښتلو توان نلري. د شپيګل مجلې دا ادعاء هم کړيوه چې د افغان حکومت اکثره وزيران بهرنيو استخباراتو ته کار کوي. دغسې يو فاسد او لاسپوڅی دولت به د خپلو خلکو په نظر څه مشروعيت ولري؟

څلرم سؤال چې هرچا کاوه هغه په دولت کې د رشوت او اداري فساد وو.

جواب: د بون په کنفرانس کې امريکا د افغانستان حکومتي مقامونه او څوکۍ زورواکانو او غربزده ګانو ته د خدمت په مقابل کې د غنيمت مال په ډول وويشل؛ هغوي پخپل وار ورسپارل سوي وزارتونه او اداري خپلې قومي پوستې، د تنظيمونو اډې او د سوء استفادې مغازې وګرځولې. هغوی وزارتونه، ولسي جرګه او مشرانو جرګه، ولايتي جرګې، په مرکز او ولاياتو کې دولتي اداري ټولې پخپلو خپلوانو، حزبي وتنظيمي ملګرو او وفادارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلـه دي چـې د چـا لیاقـت، کفایـت او اهلیـت پـه نظـر کـې ونیسـي ډ کـې کـړې. کـه څـه هـم ځینـي ښـه خلـک پـه کـار وګومـارل سـول خـو دهغـوی شـمیر ډېـر کـم او مؤثریـت ئـې ډېـر لـږ دی. همـداراز، ځینـې غربـي هیوادونـو لکـه ایتالیـا کوښـښ کړیـدی چـې د افغانسـتان قضـائي نظـام اصـلاح کـړي خـو تراوسـه دا مهـم ارګـان لـه اداري فسـاد ، د زورواکـانو لـه اثـر ، دمسـلکي قاضـیانو لـه کمـی او دقاضـیانو د امنیــت د نــه تــأمین ســره مــخ دی. نوځکــه دا مهمــه اداره اوس ببطرفــه نــده اوعـدالت نسـي تـأمینولای. د امنیـت د لـوی رئـیس پـه قـول عدلیـه ددولـت د نـورو ارګــانونو ســره هماهنګــه نــده نوځکــه امنیــت لکــه څنګــه چــې پکــار دی نســي منځتــه راتــلای. پــه پلازمېنــه کابــل او ټــول هیــواد کــې د زورواکــانو، د بشــري حقوقـــو د پایمـــالونکو، رشـــوتخورو او اداري مفســـدینو بیلـــه کـــومې ویـــرې سرشـــاره ګرځیـــدل ددولـــت مشـــروعیت او دموکراســـي دواړه ســـخت متضـــرر کړیدي.

ډیر وزیران، والیان او رئیسان علاوه پردې چې شخصي ملیشې لري إن جی أو ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسې هم لري چې هغه پیسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته راځي پخپلو جیبو کې واچوي. دوی په هرخارجي قرارداد کې خپله ونډه هم لري. یو وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰۰ ډالره په میاشت کې معاش لري چې د هغه وزارت یو سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. دمالیې وزیر انوارالحق احدي اریانا تلویزیون ته وویل چي معاش یي په میاشت کي ۲۰۰۰۰ ډالره اویوه بهرنۍ اداري ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پیدا او تقویه کوي. پخوانی داخله وزیر علي أحمد جلالي وائي چې ۴ وزیران او ۱۳ والیان مستقیماً د مخدره موادو په قاچاق او اداري فساد کې د کرزي د ورونو په شمول لاس لري. کله چې د کرزي څخه د جلالي ددغه ادعاء پوښتنه وسوه هغه په ډیر عصبانیت دغه ادعاء رد کړه او جلالي ئې په دروغو او فساد

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورن کړ. په دولت کې د اداري فساد ښکاره او د شرم نمونه داده چې د فساد د مخنيوي د ادارې مشر ښاغلی عزت الله واصفي په عام محضر کې (ارياناتلويزيون ۱۷- اپريل ۲۰۰۸) لوی څارنوال ښاغلی عبدالجبار ثابت په رشوت او سوء استفاده متهم کړ. لوی څارنوال پخپل وار عزت الله واصفي په رشوت او اختلاس تورن کړ او ويويل چې زما سره کره اسناد دي چې کله چې واصفي په فراه کې والي وو سوء استفادې کړيدي. دواړو ادعاء وکړه چې موضوع به محکمې ته محول کوي. حکومت تردې حده شوړيدلی، اداري فساد تردې حده رسېدلی او قيادي جبن تردي حده مستولي دی چې د جمهور رئيس لومړي مرستيال ضياء مسعود ادعاء وکړه چې ددولت لوړ پوړي چارواکي د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري. کله چې د رئيس جمهور څخه ددې ادعاء په باره کې په اوله د اکتوبر ۲۰۰۷ م پوښتنه وسوه هغه په ډير طنزيه ډول وويل چې که جرئت لري نومان دې ئې واخلي. يعنې سته خو مګر د نومانو د اخيستلو جرئت په چا کې نسته. عبدالجبار ثابت ادعا وکړه چې وکرزي ته يې د شلو لوړپوړو قاچاقبرانو او رشوتخورو نومان ورکړه خو کرزی دی دهغوی له تعقيبه منع کړ. د لوړپوړو رشوتخورو، قاچاقبرانو او مفسدينو د نومانو د اخيستلو جرئت نه په وزير، نه د رئيس جمهور په مرستيال او نه پخپله په رئيس جمهور کې سته. دامريکا خارجه وزيره (هيلری کلنتن) وائي افغانستان يو تارياکي دولت دی چې کمظرفۍ او په لويه کچه اداری فساد فلج کړيدی. ځينې معتبر منابع وائي چې له څه وخته راهيسې امريکا ئي وسله دکابل دفوج او پوليس لخوا پر مخالفينو خرڅيږي. دفساد ديو بل اړخ په باره کې دښار جوړولو وزير انجنير يوسف پښتون ادعاء وکړه چې "هيواد اوس د مځکو او مخدره موادو د مافيا په لاس کې دی". اداري فساد تردې حده اوس رسيدلی دی چې د کرزي ملاقاتونه خرڅيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي کرزي په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پرخپلو یوشمېر وزیرانو او دپارلمان پرغړو تور ولګاوه چې له خپلو دندو څخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي. ده وویل چې دا ناروغي اوس دومره پراخه سوې ده چې دهیواد دبیاودانولو مخ یې نیولیدی. کرزی پداسې حال کې چې قهرېدلې معلومیده وویل چې "دعادي افغان ژوند ورځ په ورځ خرابیږي پداسې حال کې چې حکومتي مامورین یوازې پدې فکر کې دي چې څنګه خپله شخصي دارائي ډېره کړي. پدې نظام کې لوړپوړو چارواکو هرڅه پیدا کړل – پیسې، ډېرې پیسې. – خدای په پوهیږي چې ترحد ډېرې یې ټولې کړې. زموږ دحکومت دلوړپوړو مامورینو په پیسو دنړۍ بانکونه ډک دي. لوکس قصرونه، نه یوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته ټول زموږ دحکومت او دپارلمان دغړو دي؛ هریو ئې درې څلور کورونه په بیلو بیلو هیوادونو کې لري". دحیرانتیا او پریشانۍ خبره داده چې کرزی په هرڅه پوهیږي او اعتراف کوي خو داصلاح لپاره یې هیڅ او یا ډېر کم څه کوي. دجمهور رئیس سلاکار اسدالله وفاء په لومړی مارچ ۲۰۰۹ کې وویل چې په کندهار کې د بیاودانولو کار ددولت د مامورینو د اداري فساد په وجه وروسته پاته دی. دغسې یو حالت پر حکومت او پولیسو د خلکو اعتماد کم کړیدی چې نتیجتاً ئې امنیت ته لویه صدمه رسولې ده. دغه حالت، ولس پرحکومت ډېر بې باوره کړیدی او په ځان کې دتنفر او انزجار تومنه شاربې.

نړیوالې ټولنې او افغان حکومت له اولې ورځې خلکو ته وعدې ورکولې چې امنیت به تأمینوي، سم او مؤثرحکومت به راولي او دهیواد بیا رغونه به کوي. افغانانو دوی ته کافي وخت ورکړ او لازمه همکاري یې ورسره وکړه ترڅو دوی خپل تعهدات پرځای کړي خو متأسفانه تراوسه هیڅ یو له دغو تعهداتو عملي نسو. او حتی داسې هم ونسوه چې پر سمه او صحیح خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدمونه اينښوول سوېوي څو دهغه په برکت هيواد ورځ په ورځ د ارامۍ او سوکالۍ خواته تللی وای. افغانانو د کرزي څخه د اداري فساد د ريښو ايستلو ډېره توقع نه درلوده داځکه اداري فساد په ډېرو هيوادو کې سته. خو دده څخه يې دا توقع وه چې د ابتدائي عدالت د تأمين په منظور د بدکارو، زورواکانو، قاچاقبرانو، د بشر دحقوقو د پايمالونکو، او سوء استفاده کونکو ملاتړ ونکړي او دهغو کسانو مخ ونيسي چې بهرنۍ مرستې پخپلو جيبونو کې اچوي او نه پريږدي چې خلکو ته ورسيږي. د حکومتدارۍ او عدالت د دغه بسيط عنصر کمزوري او په ډېرو ځايو کې نه موجوديت ددې سبب دی چې خلک د حکومت دفاع ونکړي او مخالفينو ته لار او حتی ځای ورکړي او يا حداقل بېتفاوت پاته سي. که ددولت وزيران او عاليرتبه مامورين شاهدي ورکوي چې دکابينې غړي، واليان او د رئيس جمهور کورنۍ او نژدې خپلوان په قاچاق او فساد کې اخته دي او بيا هم امريکا او نړيواله ټولنه يې ببدريغه مرسته کوي؛ که د رئيس جمهور مرستيال شاهدي ورکوي چې دده د حکومت لوړپوړي چارواکي مفسدين دي او دی يې دنيولو او حتی نوم اخيستلو توان نلري خو بيا هم ټوله غربي نړۍ دهمدې مفسدينو ترشا ولاړه ده افغانان به دداسې يوه بې کفايته حکومت او له داسې بهرني حمايت څخه د خير څه توقع ولري؟

دکابل حکومت څخه به دچا د سم کار څه توقع وي چې مشر يې د شپيګل مجلې سره په يوه مرکه کې وائي (افغان رساله- مئ ۲۰۰۸، ص ۳) چې نړيوالې ټولنې ټول هغه غله او جنګسالاران چې له طالبانو تښتيدلي وه بيرته راوستل او په حکومت کې يې شامل کړل. کرزي وويل چې ډېر بهرني هيوادونه دجنګسالارانو سره تار لري او اوس هم هغوی ته پيسې ورکوي او ملاتړ يې کوي. همدا بهرنيان دهمدې جنګسالارانو او ټوپکيانو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعسکرو او پولیسو کار اخلي. کرزي وویل چې "دنړیوالې ټولنې ځینې غړي زمور د ځینو فاسدو خلکو او مامورینو سره تړاو لري او دهغو څخه استفاده کوي. دمثال په توګه دبین المللي ټولنې یوه غړي هیواد دافغانستان په یوه برخه کې یو قوماندان ته دهغه دوفاداری په خاطر پیسې او مځکه ورکړېده.ایا زه (کولای سم) هغه محکمې ته راکش کړم؟"

دسترې محکمې دعالي شوری غړي قاضي بهاءالدین بهاء اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې د حکومت ډیر وزیران، دهغوی معینان او د دوائرو رئیسان د سترې محکمې لخوا په رشوت او اداري فساد محکوم سویدي خو څوک ئې نسي بندیان کولای. دغسې یو نظام به چې شریعت او قانون یوازې پرکمزوره تطبیق کیږي او زورواکان ترقانون لوړ او سرشاره ګرځي دخلکو اعتماد څنګه خپل کړي؟

د اوضاع ډیر څیړونکي پدې عقیده دي چې مخالفین نسې کولای ناټو په زور ماته کړي. خو بیله شکه اداري فساد ، بیعدالتي او قاچاق به ئې حتمي ماتې ته ورټېله کوي او عمر به ئې ورلنډوي.

پنځم سؤال د مخدره موادو د تولید وو.

دغربي نړۍ پالیسیو افغانستان په یوه تاریاکي هیواد بدل کړ څو دغرب په بازارو کې د مخدره موادو تقاضا ته جواب وویل سي. د امریکا خارجه وزیره افغانستان یو تاریاکي دولت بولي. په افغانستان کې د تریاکو تولید له ۱۸۰ ټنه په ۲۰۰۱ کې چې هغه هم د بدخشان په یوه محدوده ساحه کې کرل کېده و ۲۵۰۰ ټنه ته په ۲۰۰۷ کې ورسید. اوس تاریاک تقریبا ۴۰٪ د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناخالصو ملي عوایدو (۳،۱بلیون ډالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشکیلوي. ددغو تریاکو بیه په امریکائي بازار کې ۴۳۰ بلیون ډالره ده چې افغانانو ته یې یوازې ۰،۷٪ (۳ بلیون ډالر) رسیږي. متباقي ۴۲۷ بلیون ډالره یې د اروپائي او امریکائي سوداګرو په جیبو کې لویږي. ځیرونکي پدې عقیده دي چې مخدره مواد ، د حکومت اداري فساد ، د مخالفینو فعالیت، برمته نیول او په بیلو شکلونو د خلکو تهدید ، ددولت په اداري دستګاه کې دزورواکانو نفوذ او جنایتونه دا ټول یوله بله ټینګې اړیکې سره لري. د مخدره موادو کاروبارکونکو ددولت په اداري، مالي اوعدلي نظام، انکشافي پلانونو ، حکومتداری او اعمار مجدد کې کافي نفوذ کړیدی. د مخدره موادو په پیسو او دغرب په ملاتړ، زورواکان شخصي ملیشې ساتي او ددولت د قانون جوړولو او تطبیق کولو ارګانونو ته اوامر صادروي. په تیرو څو کالو کی د مخدره موادو دکښت او قاچاق د له منځه وړلو لپاره ټول پلانونه او فعالیتونه ناکام سویدي. د سینلس مؤسسه ادعاء کوي چې امریکا او نړیوال د مخدره موادو د کښت او قاچاق په مخنیوي کې ناکام دي. افغانانو ته کار او دعائدو کومه بله منبع نسته نو ځکه مجبور دي تریاک وکري. د بلخ والي عطاء محمد نور د اریانا تلویزیون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په یوه مرکه کې وویل چې نړیواله ټولنه او دکابل په حکومت کې مؤثرې حلقې په افغانستان کې د تریاک کښت تشویقوي.

د ۲۰۰۷ م کال د اپریل په سر کې زه (ددې کتاب لیکونکی) وطن ته تللی وم اوهلته می ددې ټولو عناصرو ائتلاف خپله ولید. په کوئټه کې مدرسې خالي وې او ټول طالبان افغانستان ته د کوکنارو د نیښ وهلو لپاره تللي وه دا ځکه له قدیمه نیښ وهل دطالبانو کار دی. په افغانستان کې عسکرو او ددولت کم رتبه مامورینو هم دسهار لخوا تر رسمیاتو دمخه نیښ واهه دا ځکه معاشونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې کم وه او د ترياکو په کښت کې يې د يوې مياشتې په خوارۍ د ټول کال د دولت معاش برابرولای سوای. د طالبانو قوماندانانو خپل زکات ځينې اخيست. د دولت اکثره عالي رتبه مامورينو يا پخپلو ځمکو خاشخاش کرلي وه او که ئې ځمکه نه وه بيا دوظيفې ترڅنګ د ترياکو په تجارت مصروف وو. د داخلي او خارجي قاچاقبرانو خو پدا زندګي وه او حتی خارجي عسکر هم د دغه سخي بوټي څخه بې برخې نه وه. پدې ډول خاشخاشو خپل د کرم سايه پر ټولو غوړولې وه او دوست او دښمن يې په يو سنګرکی سره کښېنولی او يو وسيع ائتلاف ئې په جوړ کړی وو. که دولت يا ناټو د ترياکو دله منځه وړلو لپاره کومه عملي هڅه کړېوای نو ټولو به ئې په ګډه مقابله کړېوای چې دا د کابل دولت ته يو لوی ګواښ کيدای سوای چې نه کرزي غوښت، نه امريکايانو او نه ناټو. ازادۍ راديو ته په ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م يو بزګر وويل چې ماته يو قوماندان چې په پارلمان کې ديو وکيل ملاتړ ورسره دی وويل چې که غواړې تارياک دی مات نسي نو پيسه به راکوې. د کوکنارو د توليد د کنترول او هم په دولت کې د اداري فساد د مخنيوي لپاره نه يوازې د حکومت او د هغه د بهرني ملاتړو ترمنځ مشترکه ستراتيژي نسته بلکه کومه يوه چې سته هغه ددې دواړو ادامه او تقويه ده. د امريکا او ناټو په نظر اول بايد طالبان مات سي او وروسته بيا ترياکو او اداري فساد ته توجه وسي خو زه وايم دا وروستۍ دواړه داسې لوئې بلاوې دي چې هم به افغانان وخوري او هم به اشغالګران. پخپله په افغان دولت کې هم د ترياکو د کښت د مخنيوي پر سر ګډ موقف نسته. يو شمير مامورين وايي چې څرنګه چې په تيرو ديرشو کلونو کې جنګونو د بزګرانو د اوبولګولو نظام خراب کړيدی، د غنمو او پنبې اصلاح سوی تخم نلري، کيمياوي سره نه وررسيږي او په اسانه شرايطو د کښت لپاره پور نه ورپيدا کيږي نو ځکه بزګران مجبور دي چې ترياک وکري. دنيا بايد مرسته وکړي چې د بزګرانو د غه مشروع غوښتنې ترسره سي. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیني بیا حتی د وزیرانو په سویه وائي چې نه، خاشخاش خلک له مجبوریت اوغریبۍ نه کري بلکه ډیرې پیسې جوړوي. همداراز، حامد کرزی دخاشخاشو پرکښت د هوا له لارې دزهریاتو دپاشلو شدید مخالف دی خو لومړی مرستیال یې بیا په شدت طرفدار دی.

دامریکا په خارجه وزارت کې دافغانستان لپاره دتریاک دکنترول پخوانئ لوی مسؤل تامس شوئچ دنیویارک ټایمز سره په یوه مرکه کې (۲۷ جولای ۲۰۰۸) وئیلي دي چې په افغانستان کې دتاریاک دکښت دملاتړ په منظور دافغان دولت دلوړپوړو فاسدو چارواکو، ډارنو اروپائیانو، دپنتاګون تنګنظرو فوجیانو او طالبانو یو نامطلوب ائتلاف جوړ دی. او ترڅو دا ائتلاف وي دا بوټی به غوړیدلی پاته وي. ناټو او زموږ وزارت دفاع د کوکنارو پرضد د عملي اقدام مخالف دي؛ برتانویانو په هیلمند کې خلکو ته ویلي دي چې دوی په تاریاکو غرض نلري. افغان حکومت وایي چې بزګران خاشخاش له غریبۍ کري خو ملل متحد بیا وایي چې نه داکار له مستۍ کوي. پدې ډول دتاریاکو دکښت دمخنیوي لپاره هیڅ مشترکه ستراتیژي نسته. دامریکا ددفاع وزیر رابرت ګیټس وکانګرس ته په ډسمبر ۲۰۰۷ م کې وویل چې موږ په افغانستان کې دکوکنارو د له منځه وړلو لپاره واضحه ستراتیژي نلرو. تامس شوئچ وائي چې که طالبان لدې کښته ګټه اخلي نو کرزی او دولت یې هم ډیره اخلي. دکرزي په حکومت کې بیساری اداري فساد ددې سبب سوی چې قاچاقبران په ازاده خپل کار وکړي او که احیاناً ونیول سي رشوت ورکوي او خوشی کیږي. عبدالجبارثابت ماته ویلیدي چې ما دشلو لوړپوړو چارواکو نومان چې د مخدراتو کاروبار کوي او په اداري فساد اخته دي کرزي ته ورکړل چې باید تعقیب سي خو زه هغه لدې کاره منع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړم. د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) دیوه والی له کوره نهه ټنه تاریاک راوایستل سول خو چا ترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ځینو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هیلمند ترانقلاب پخوا هم کرل کیده خو البته په ډېره لږه پېمانه. مثلاً په **۱۹۷۵** م کې په هیلمند کې **۲۲** ټنه تاریاک اخیستل سویوه او په **۲۰۰۷** م کي **۲۵۰۰** ټنه. پخوا بهرته د تاریاکو د قاچاق یوازنۍ لار ایران وو چې زموږ د غربي سرحداتو څخه او یا د پاکستان له لاري ایران ته او له هغه ځایه یوروپ او امریکا ته تلل. دلومړي ځل لپاره وشمال ته د تریاک د قاچاق لار روسانو د افغانستان د اشغال په وختکی خلاصه کړه. کله چی روسانو پر افغانستان یرغل وکړ او پخلاف یې د افغانانو مقاومت شدید سو. نو د مقاومت د ځپلو، د خلکو د خپلولو او خپل ګوډاګي حکومت ته د وسیع حمایت د حاصلولو په منظور به دوی تر خپل کنترول لاندې سیموکې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلو وفادارو ملېشه قوماندانو ته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه مامورینو ته د مخدراتو د قاچاق امتیاز ورکاوه. مجاهدینو هم د تاریاک کرل نه منع کول د اځکه دوی دولت نه وو او دا یی د ځان مکلفیت نه باله. له بلې خوا روسانو ددې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوښ وساتي د نشئي موادو پر نه استعمال او ددوی لخوا ئې پر نه وړلو ټینګار نه کاوه. د روسیې د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به یې وخت پوره سو او کورته به تله نو د ځان سره به یې څه مخدرات هم وړل. هغه به په د ننه روسیه کې ښه پیسه ورجوړه کړه او دوی او کورنۍ به یې خوښ سول. روسانو غوښته چې خپل عسکر لد غه لارې وافغانستان ته په تللو تشویق کړي. پدې ډول روسانو د خپلو عسکرو لخوا د مخدره موادو پر وړلو سترګې پټولې. روسي عسکر په عسکري الوتکو کې تلل او نه تلاشي کیدل او تقریبا په ازاده او اطمنان ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکاروبار کاوه. پدې ډول دافغانستان په تاریخ کې د تاریاکو دقاچاق لار وشمال ته روسانو خلاصه کړه او تراوسه دا لار ښه فعاله ده. له افغانستانه د روسانو دوتلو څخه تراوسه د افغانستان سره د تاجکستان پرسرحد لس زره روسي عسکر پراته دي او ډېر واره روسي عسکر حتی جنرالان یې د مخدره موادو په قاچاق تورن سویدی. همدا تور اوس افغانان پر امریکا او ناټو او دهغو پرعسکرو لګوي چې دروسانو پرپله روان دي. ملل متحد هم وایي چې له تاریاکه دهیروئینو دجوړولو فابریکې په افغانستان کې بهرنیان چلوي او ضروري کیمیاوي مواد یې له بهره ورته راځي خو مخ یې نه نیول کیږي (اریانا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنیو مرستو د مؤثریت وو.

د جرمني دبون په کنفرانس کې د غرب ظاهراً تلاش دا وو چې افغانستان داسې یوحالت ته راولي چې بیا د تروریزم د تربیې مرکز نه وي نوځکه یې د اساسي قانون، انتخاباتو او د قضاء داصلاح لپاره یو پروګرام تصویب کړ. او کابل ته یې نړیوال فوج د کابل دحکومت د ساتلو او ددغه پروګرام دعملي کولو لپاره واستاوه. په غیرنظامي برخه کې د بون دکنفرانس غوښتنه داوه چې افغانستان یو مستقر هیواد وي چې دګاونډیو سره په سوله کې ژوند وکړي، دخلکو نماینده حکومت ولري، مؤثر فوج ولري، ټول مهاجر بیرته خپل هیواد ته ستانه سي، هیواد بیا اباد او اقتصادي وده یې یقیني سي. داقرارداد د ملګروملتو دمؤسسې دامنیت شوری پخپل ۱۳۸۲ مه پریکړه کې هم تائید کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په ځیر وکتل سي په سله تقریباً اته کاله نړیوالو خپلې کړې وعدې ډېرې لږې پوره کړېدي. تراوسه ترا اتلس بلیون ډالره ډیر افغانستان ته د بیا ابادیدو لپاره راغلیدي. خو ډیر لږیې خلکوته رسیدلي او د هغوی په روزمره ژوند کې ئې ډیر کم مثبت تغییر راوستی دی. البته ددیرش کالو خرابۍ په ۷ کالو کې ټول نسي سمیدای خو د افغانانو غوښتنې ډیرې ساده، بسیطې خو واقعي وې یعني د ژوند د لومړنیو ضروریاتو درلودل. حکومت او نړیوالو نه یوازې د افغانانو سره ددغو بسیطو غوښتنو په پوره کیدو کې مرسته ونکړه بلکه ددغو بسیطو او لومړنیو غوښتنو دزیربناء د ترمیم لپاره یې هم ډیر لږ کار وکړ. که څه هم نړیوالو په افغانستان کې په ځینو ساحو کې څه سیاسي بریاوې درلودلیدي لکه دجمهوري ریاست، ولسي جرګې، ولایتي جرګو انتخابات، تعلیم او تربیه، مخابرات، نشرات، فوج، پولیس، قضاء، روغتیا او دکلیو پراختیا خو غیر مؤثر او فاسد حکومت، ډیره بیکاري، په بهرنیو مرستو لګولو کې تشتت او فساد، د ناتو پر ښه نیت شک او عدم همږغي دغه بریاوې خنثی کړیدي. حتی باخبره منابع پدې عقیده دي چې امریکا او انګلیستان ترجنګ وروسته افغانستان لپاره هیڅ ستراتیجي نه درلوده. دانګلیستان صدراعظم توني بلیر پر افغانستان پر ۷- اکتوبر ۲۰۰۱ دحملې امر ورکړ بیله دې چې دخپلې کابینې له نږدې وزیرانو سره مسئله جدي مطرح کړي (جان کیمپنر، ص ۱۲۹). دملګرو ملتو دمؤسسې دمسؤلینو په قول په بون کې (له یوې خوا) دملګرو ملتو اداره بیواکه وه (اوله بلې خوا امریکایانو داسې استعمال کړه چې اصولي کردار یې ادا نکړای سوای). شپږمیاشتی وروسته داضطراري لویې جرګې په وختکې یې هم ونکړای سوای چې کابل دبون دفیصلې مطابق له شخصي ملیشو پاک کړي. دامریکا دوخت دجنګ وزیر (دونالډ رمزفیلډ) دشمال ائتلاف په لاس دطالبانو وژلوته دومره اړم وو چې نه یې غوښتل دغه ملیشې مهار او ددولت په

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي پروسه کې منسجم سي. ایساف پر دغو ملیشو واک نه درلود بلکه موازي یې کار ورسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خو د ملیشو د ظلم، تجاوز او جنګي جرائمو مخ یې نه نیوی. رمزفیلډ پرې ټینګار کاوه چې ایساف خپل تسلط پرټول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې ملیشې د دولت پر امنیتي اورګانونو، دولتي دارائي ګانو او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي. نړیوالې ټولنې هم بیله دې چې د افغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر وکړي د خپلو اِن جي اَو ګانو او قراردادیانو په لاسونو د زرو ملیونو ډالرو مصرفول په موهومي سنجش پیل کړل. په نتیجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د ناټو د هیوادو مهم سیاسي و نظامي مقامات لکه د انګلیستان پخوانی سفیر ... اشرف ن، د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادیه، سینلس او ډیر نور نړیوال کارپوه شخصیتونه او اداري په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجراأتو قانع ندي. حتی د افغانستان د جمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروري ۲۰۰۹) چې: "او سنی حکومت ناکام او له درغلیو ډک دی، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې دځان په ګټه کار وکړي او د جوزا له لومړۍ نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي."

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصاد ئې پرهمدې سکتور ولاړ دی. د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه ویاله او کانال پاک او یا ترمیم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یا حتی ترمیم سوېده. یوازې یوځو وړې پروژې د پي ار ټي لخوا تر لاس لاندې نیول سویدي چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغاني بزګرانو ته ډېر کم د کرنې تخم او وسایل او حتی زراعتي او مالداري پور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کرلوته موقع ورکول دي. څرنګه چې کرنې او مالداري په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه لیدلې ده د نړیوالې ټولنې څخه دا توقع وه او ورته ښه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړی وای. د ارزانه او خواریکښ کارګر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائي موقعیت له بلې خوا چې د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، غربي اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجي پانګوال ښه تشویقولای سوای. خو داکار ونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې ډېرې پاکې اوبه یې په هره دره کې سته او ډیرځایونه دبرېښنا لوی او واړه بندونه جوړیدای سي او ترخپل ضرورت زیاته برېښنا بهرته صادرولای سي اوس د برېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو ملیونو ډالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره سره د کابل د ښارد اوسیدونکو نیمائي بریښنا نلري. په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملیې سوکه والی، د حکومت بېعدالتیو او د ناټو بمباریو خلک اړ کړیدي چې یا پاکستان یا ایران ته کډه وکړي او یا دځان دحمایت او امرار معیشت لپاره د زورواکانو او یا طالبانو سره یوځای سي. دبهرنیو مرستو دغسې عدم مؤثریت ددولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسی په چارو کې پاریس میشته یوه نړیواله مشورتي اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکي چې کابل او نړیوالې ټولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکررې وعدې د افغانانو سره تر سره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې څه مثبت بدلون نهویني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدی. خلک سؤال کوي چې بلیونونه ډالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چیرې تللي دي. له بده ایو هیوادو څخه افغانستان ته تللې مرستې غیرمنسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اوس د استدلال په یوه داسې دائره کې راګیر دی چې امریکا او ناټو وائي امنیت د کار او پرمختګ لپاره شرط دی. خو ډیر افغانان پدې عقیده دي چې کار، بیاودانول او پرمختګ په افغانستان کې امنیت راوستلای سي. که عامو خلکوته کار پیدا ، بیاودانول پیل او انکشاف یقیني سي دخلکو اعتماد به پرحکومت اعاده او په ملاتړ به یې راووزي. څوک به بیا خپل نازولی زوی یو فاسق او ظالم جنګسالار ته نه سپاري او دهغه داقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا دمخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوی به پخپلو سیمو کې دحکومت ضد عملیاتو ته پرینږدي. چریکي جنګ بې دولس له ملاتړه ممکن ندی؛ که ولس خپل سي چریکي جنګ به څنګه ادامه پیدا کړي او بریالی سي؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادي حالت دڅرنګوالی وو.

اصلي امنیت د خلکو د زړونو په لاسته راوړو کې دی. که څوک په افغانستان کې امینت، دموکراسي، پرمختګ او سوکالي غواړي نو باید په اقتصادي ساحه کې کامیاب کار وکړي. تجربې ښوولېده چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. دلته سکندر خپل سرزوره سر خوړلی دی، دانګریزانو پزه چې پرپاچاهي یې لمر نه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې ددنیا دتسخیر خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانه ده. راسئ سرچپه ئې عملي کړو چې دټولو پکښې خیر وي او هغه داچې سیاسي حل ته موقع ورکړو او دهیواد اقتصادي بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په ښکیلاک او زیبښاک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادي سوکالۍ کې وپلټو. داځکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازماني او اقتصادي دی نه نظامي. تر یولک زیات داخلي او خارجي لښکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو وسلو مجهز دي او بیله اټومه د هیڅ ډول تخریبي وسلې د استعمال څخه یې دریغ هم ندی کړی اتوکالو کې ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شوریږي دا ښئي چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سیاسي رغاوي حل کیدای سي.

سره لدې چې ډېر غربي ستراتیجستان ښائي موافق نه وي خو زموږ باور دادی چې په افغانستان کې بیکاري او بغاوت مستقیماً سره متناسب دي. که خلکو ته کار پیدا سي او ولس په یو ګوله موړ سي دا به د حکومت اعتبار ډیر او هغه ته به مشروعیت وروبخښي. خلکو ته کار پیدا کیده به د زورواکانو زور او به کړي او ډیر لږ خلک به وي چې د یو جنایتکار او جنګسالار توپک په غاړه کې واچوي او دده لپاره خپل هیوادوال مړه کړي او یا ځان قربان کړي. څوک چې ډیر مجبور نه وي په اسانه نه حاضریږي چې ځان مړ، مور بوره او خپل اولاد یتیمان کړي. د کسب و کار موجودیت د غه مجبوریت له منځه وړي. د کابل حکومت او نړیواله ټولنه پدې کې ناکام سویدي چې عامو خلکو ته د کار زمینه مساعده کړي، مالي او پولي پاړسوب کښته، کرائې او نرخونه کنترول او د خوار او بډای ترمنځ د ژوند د سطح تفاوت کم کړي. همدا راز دوی بریالي نسول چې په اصطلاح د خارجي متخصصینو لښکر راکم او په زرو د چور اِن جي أو ګانې ترکنترول لاندې راولي. دوی ونه توانیدل چې د ملیارډونو ډالرو او د خارجي ماهرانو د یو لوی فوج په درلودلو سره بیا هم د خلکو پر ژوند یو مثبت اثر وکړي. دغه نامطلوب حالت، د بیکارانو یو لوی لښکر د دولت او خارجیانو څخه دخوابدو کسانو او مخالفینو سره یوځای کړیدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملاتړ ترلاسه کړي، د حکومت بهرني ملاتړو په بهر کې افغان مهاجرین پخپلو غوږو وعدو وهڅول چې خپل وطن ته ستانه سي. د دغه نړیوال پراخ تشویق په اساس ملیونونه افغان مهاجرین له پاکستان، ایران او نورو هیوادو څخه افغانستان ته ستانه سول بیله دی چې نړیوالو په افغانستان کې د دوی د کور او کار غم خوړلی وي. تیرو دیرشو کلونو جنګونو او مهاجرت د هغوی کورونه پخپلو سیمو کې خراب، کښت و کروندې ویجاړې او کاروبار مختل کړیدی او دراستنیدو پروخت هم چا مرسته ورسره ونکړه نو له ناچاره یې لویو ښاروته د ډالرو د باران او د کار د پیدا کیدو په هیله مخه کړه. په لویو ښارو، خصوصاً کابل کې، د نفوس د دغه زیات تراکم او پراخې بیکارۍ د حکومت پر کمزورو اوږو یوبل دروند پیټی ور زیات کړ او د دولت اقتصادي، چاپېریال، ټولنیزې او سیاسي ستونزې یې نورې هم ورډیرې او حادې کړې.

امریکایانو، د ایران څخه په افغانستان او عراق کې د همکارۍ په طمع د نفت وغاز د پایپلائن او تجارتي لارو د جوړولو هغه پروژه وځنډول کومه چې به له ترکمنستانه پاکستان ته د افغانستان له لارې تلل او د مرکزي اسیا انرژي ئې جنوبي اسیا او غربي نړۍ ته رسول. ایران تل د دغه پروژې مخالفت کړیدی او د نورو علتونو څنګته پدغه سیمه کې د جنګ د اور د بلیدو یو مهم عامل هم ایران دی. ایران غواړي د افغانستان په غرب او جنوب غرب کې د عدم امنیت له لارې دا پروژه عملي نسي او په عوض کې دا ایران په خاوره کې د غه لارې تیرې سي. دغه پروژه که عملي سي د کاله ۳۰۰ ملیونه ډالره د افغانستان دولت ته مالیه ورکوي، ترلس زره ډیرو افغانانو ته کار پیدا کوي، او په لارکې پرتو کلیو او ښاروته ډېر ارزانه بریښنا او غاز ورکوي. دا پروژه د جنوبي اسیا او مرکزي اسیا ترمنځ تجارت تقویه کوي او په افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عموماً او غربي سيموکې خصوصاً يو ډير اقتصادي تحول راولي؛ ترانسپورت تقويه کيږي او دلارې په اوږدو کې ورکشاپونه، رستورانونه، هوټلونه، بازارونه او نورمرستندويه اقتصادي فعاليتونه رامنځته کيږي. مهمه سياسي ګټه به ئې دا وي لکه اوس چې افغانستان ګاونډيانو ته اړ دی ددې پروژې په عملي کېدو سره به ګاونډيان هم افغانستان ته اړ سي؛ افغانستان به ورته مهم سي او ددغه هيواد ثبات او استقرار به پخپله ګټه وبولي. همداراز، ځرنګه چې افغانستان يوغرنی هيواد او ډيری اوبه او دبرېښنا دتوليد ډير امکانات لري توقع وه چې امريکا او نړيواله ټولنه به مرسته وکړي چې داوبو بندونه جوړ سي. ددغو بندونو څخه دويالو پذريعه لامزروع مځکې او دبڼتونه اوبه سي او خلک به دترياک پرځای نور مشروع کښتونه ولري. خو دا مهمې پروژې چې سروې ګانې يې دثور ترکودتا دمخه د داؤدخان په وختکې تکميل سوې وې تېر اته کاله دپيسو، متخصصينو او نړيوال حضور سره سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرځای چې برېښنا ئې صادره کړېوای اوس له بهره برېښنا واردوي. او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سياسي اراده نسته. امريکايان دپښتنو په سيمو کې چې ايران او پاکستان ته ځرمه دي جنګ ته ضرورت لري څو له يوې خوا ايران خوښ وساتي چې دپايپلائن پروژه پاته سوه، دوهم دخپلو اوږدمهاليو اهدافو لپاره پر پاکستان فشار ډېر کړي او دريم په سيمه کې خپل حضور توجيه کړي. برعکس، امريکايان ددې لپاره چې په مرکزي اسيا کې خپلې منګلې مضبوطې ښخې کړي په شمال دافغانستان کې و امن ته ضرورت لري. همداراز، امريکا ددې لپاره چې دافغانستان شمالي ګاونډي هيوادونه خوښ وساتي ترڅو په نوموړو هيوادو کې په اسانۍ کار وکړي نو په افغانستان کې هغوی ته سياسي، فرهنګي، او تجارتي امتيازات ورکوي او دافغانستان شمالي برخې دهغوی د نفوذ په ساحه کې قبلوي. امريکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال بانکونه کوښښ کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زموږ په شمالي ګاونډي هیوادونو کې داوبو بندونه او بریښناکوټونه جوړ کړي او د هغو څخه تولید سوې بریښنا د افغانستان له لارې و پاکستان ته انتقال کړي. په لار کې به پرموږ هم بریښنا خرڅوي او پدې ډول به زموږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیږي.

ناټو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهرینو د غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپي کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو وپلورل. لکه دیو سیاسي نظام واردیدل چې خراب عواقب لري داسې د اقتصادي نظام کاپي او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منځته راوړي. ناټو او د کابل حکومت ډیر معدود داسې اقتصادپوهان لري چې دافغانستان دټولنیز او کلتوري جوړښت سره بلد دي څو توانیدلیوای چې غربي اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازګارې کړیوای. ددوی ډیرئ په غرب کې لوی او تربیه سویدي او یوازې په دا پوهیږي چې څنګه هغه څه چې یې په غرب کې لیدلي دي کاپي او په افغانستان کې پلی کړي. دوی ددې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوړې پوهه دافغانستان دشرایطو سره منطبق کړي. ماته یو افغان ځوان معلوم دی چې امریکا کې پیدا او ۱۲ کاله ښوونځی یې هلته په تکلیف ویلې دی. پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو لیدلی خو اوس دا څو کاله په افغانستان کې دیو ډیر مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډېر لوړ معاش اخلي. د نظام او سړیو داډول واردات به څه نتیجه ورکړي؟ په غرب کې دازاد بازار اقتصادي نظام لکه څنګه چې ادم سمیت او جان کینز ویلي وه اوس نسته او غربي دولتونه خپلو بزګرانو ته سبسیډي (توپیري مرستې) ورکوي او دبانکونو او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بیا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله یې نلري. دوی غواړي افغانستان بې ورا او دیوال وي چې هرڅه څوک ورته راوړي او یا ئې ځینې وباسي مخ يې څوک ونه نيسي. په افغانستان کې د ازاد بازار د اقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته تر رسیدو دمخه د دولت فرض دی چې د یوه باثبات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځینې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځینې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځینې خلکو ته وسپاري. دا د دولت وظيفه ده چې يو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعالیتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشبثاتو ته پریږدي. حکومت باید ځینې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبثات د خارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافیا سربیره، بهرنیو مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو هم چې د هغوی مسلکي پوهه، د پروژو مؤلدیت او مفدیت او روڼ حساب ورکول ترجدي شک او پوښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد یرغل کړیدی. لکه څنګه چې د ناټو عسکر ازادانه هرڅوک نیولای سي، بندي کولای سي، وژلای او بمبارد کولای سي همدا راز د خارجي مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو لښکر ازادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي ګوډه، فلج او یا مړه کړي. لکه فاحشې ښځې او د عیسائیت مبلغین چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ځي او راځي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورین او إن جي أو ګانې هم د حکومت له علم او چوکاټه بهر چیرې چې یې زړه غواړي او ګټه یې ایجابوي فعالیت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلی دی. په افغانستان کې تقریباً ۲۷۰۰ إن جي أو ګانې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او له خارجي مرسته کونکو هیوادو څخه مالي مرستې اخلي. ددوی کارونو چنداني ملموسه نتیجه نده ورکړې او نه څوک سر پسې ګرځوي، پداسې حال کې چې همدا مرسته کونکي پخپلو هیوادو کې د خپلو خلکو سره د یوه یوه پول (سینټ ، پینس) حساب کوي. د افغانستان د مالیې وزیر انوارالحق احدي داریانا تلویزیون سره په یوه مرکه کې چې په ۵ مئ ۲۰۰۸ م خپره سوه شکایت وکړ چې "مرسته کونکي هیوادونه دوه پر درې برخه مرستې خپل مربوط إن جي أو ګانو ته رأساً ورکوي او موږ نه په خبرېږو او نه پوهیږو چې څومره او چیرې مصرف سویدي؟ موږ نه پوهیږو څونه کار سویدی او څونه نور پکار دی او چیرې په کار دی؟ په حقیقت کې دوی خپلې مرستې په یو اوبل شکل بیرته وړي. همداراز، ددوی کار ډیر قیمتي او بیله روڼې حسابدهۍ دی. مثلاً دوی یو کیلومتر سرک په یو ملیون ډالره جوړوي هغه هم سم نه. پداسې حال کې چې موږ تر دغه ښه کار ددوی د مصرف په دریمه کولای سو". دا قابل فهم ده چې د افغان حکومت د اقتصادي ادارو کاري ظرفیت په اول سر کې کم وو او بهرنۍ مرستې ته ئې ضرورت درلود خو تر اته کلو وروسته د بهبود توقع وه او دا غیرقابل قبول ده چې اوس هم خارجي مرستې د حکومت تر چوکات بهر د خارجیانو په لاس مصرف کیږي. پداسې حال کې چې د بهرنیو مرستو مصرف د دواړو اړخونو ترمنځ باهمي همکاري غواړي. دغه استثماري یرغل دافغان دولت اقتصادي ادارې سختې کمزورې کړیدي. په إن جي أو ګانو کې اوچتو معاشونو ددولتي ادارو څخه د پوهو او مسلکي کسانو فرار ته لار هواره کړیده او دولت یې د فني پرسونل په قلت او د کاري ظرفیت په مزید کموالي مواجه کړیدی. لکه څنګه چې به خارجي فوجونو ته په افغانستان کې تل ضرورت وي، اشغالګرانو اقتصادي فضاء داسې راوستلېده چې همداسې به د کابل حکومت خارجي ماهرانو ته تل اړ وي. نتیجه به ئې داوي چې ښاغلی احدي (د انګلستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاینننشلټایمز په نقل قول) اعتراف کوي چې مورږ د نړیوال پولي سازمان هغه غوښتنه پوره نکړای سوای چې ویلي یې وه چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸٪ د داخلي عوایدو څخه پوره کوي. تاسې وګورئ، دکابل دحکومت کاري ظرفیت تردې حده کمزوری دی چې تر ۱۵ ملیونه ډالره په ډیر مصرف او درې کاله مسلسل کار یې دداسې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سوای چې نړیوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړ وي. د احدي په قول نړیوال پولي سازمان دکابل دغه پلان د بیا غور لپاره مسترد کړ. که دکابل حکومت دغربي نړۍ عمیل او لاسپوڅی نه وای ددغه بیا غور موقع ئې هم نه ورکول.

دکابل د بریښنا رئیس انجنیر محمد سرورصدیقي اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې "دکابل د ښار یوازي په سلو کې ۲۵ کورونه نوبتي بریښنا لري." پسله اته کاله حکومت د زرو ملیونو ډالرو په مصرف یوازې دکابل هغو سیموته بریښنا تهیه کړیده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجیان او دحکومت غټان پراته دي.

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصاد یې هم تر اتیا په سلوکې پرهمدغه سکتور ولاړ دی. خو د اکسفام په قول دغه مهم سکتور تراوسه د ۱۲۰۰۰ ملیونو ډالرو څخه فقط ۴۰۰ ملیونه ډالره ترلاسه کړیدي. داچې ددې مبلغ څخه به څونه بزګرته رسیدلي وي معلومه نده خو دایقیني ده چې ډیر به کم وي. یوازې امریکا په افغانستان کې سل ملیونه ډالره د ورځې نظامي مصرف لري (واشنګتن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوی وایي چې مورږ د ورځې ۷ ملیونه ډالره ملکي مصارف لرو چې ډیره برخه یې هغو ولایاتو ته ځي چې دوی عسکر پکښې لري او اکثره د پي ار ټي له لاری لګیږي. په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو ترمنځ مفاهمه او تنظیم نسته او ډیر لیدل سویدي چې پر یوه پروژه څو ځایه پیسه اخیستل سوې او څو ځایه خرڅه سویده او پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضائع سویدي. اکسفام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سویدي چې لومړی پخپل منځکې او بیا دحکومت سره خپل کارونه همږغي کړي. مرسته کوونکې مؤسسې او هیوادونه یې پدې کې پاته راغلیدي چې د خپلو پیسو دمصرف په ځای، مؤثریت او د مرستو د لګولو په ستراتیجۍ پسې وګرځي. په بهرنیو مرستندویه مؤسساتو کې ډیر فساد موجود دی. ددې لپاره چې قرارداونه پخپلو شرائطو ژر ترلاسه، خپل اداري فساد پټ او مالیه په بډه ووهي خارجي إن جي أو ګانې کوښښ کوي چې په کابل کې یو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي. پدې ډول د کابل دحکومت په اداري فساد او کمزورئ کې د بهرنیو مرستندویانو لوی لاس دی.

دهغه هیواد اقتصاد چې تربهرنې اشغال لاندې وي دا شغالګر قوت لخوا داسې تنظیمیږي چې پرخپلو پښو ونه دریږي او تل یې پرنورو تکیه او د مرستې لاس یې نوروته اوږد وي. افریقا چې دنړۍ په ټولو قارو کې د طبیعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله دغربي نړۍ ترتسلط لاندې او سیږي او په سوو زره ملیونه ډالره یې دمرستې په نوم پکې مصرف کړیدي، تراوسه یې نه خلک په وچه ډوډۍ ماړه سوه او نه ډموکراسي پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ځان ماران دي چې تر ډېره حده ددوی دبې اتفاق کولو او پخپلو منځوکې د قوم، ژبې، سمت، مذهب او نژاد په نوم دجنګولو لپاره استعمال سوي ترڅو استعمارګرته په ډاډه زړه تر ډېره وخته هلته دپاته کیدو فرصت وي. ددغو هیوادونو امنیت، روحي حالت او اقتصاد، استعمارګرو داسې په مهارت ورخراب کړی او په خلکو کې یې خودي او عزت النفس دومره کمزوره کړیدی چې بیله بهرنیانو نور ژوند ورته یوه فاجعه ښکاري. ددوی په منځکې یې دومره موهومه بدبیني پیدا کړې او دومره یې دخلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت ور ذلیل کړیدی چې اکثره تعلیمافته یې وایې که بهرنیان ووزي موږ به سره وخورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکي کړیدی چې وایې که بهرنیان نه وي څه به خورو؟ پدې ډول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګڼي. په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کړیدي.

استعمارګران پوهیږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک ترهرڅه دمخه واقتصادي مرستوته اړ دي. نوځکه دوی ظاهراً له یوې خوا ډیرې مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشبین سي او پخپله خاوره کې دا استعمارګر حضور ومني؛ اوله بلې خوا څرنګه چې ددوی اصلي هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپلو متخصصینو دمعاش او په نورو نومونو بیرته ځینې وړي. البته ددغو مرستو څخه یولږ باید دخپل حضور دتوجیه کولو او دخلکو د خولو دخوږولو لپاره هم ولګوي. د کنیډین پریس په حواله (۲۸مئی۲۰۰۹)افغانستان کې په سلو کې اتیا بهرنۍ مرستې دبهرنیو قراردادیانو له لارې بېرته مرسته کوونکو هیوادونو ته ځي پاته شل په سلو کې د اداري فساد ښکار دي او افغان ولس ته ډېر کم شی رسېږي. استعمارګر هغه قصاب ته ورته دی چې دتازه وښو دسته ئې په لاس کې نیولې او پسه ته ئې ښوروي ترڅو په کراره یې دحلالولو ترځایه بوزي. نوموړی پوهیږي چې پسه دده سره پخپله خوښه قصابخانې ته نه ځي نو ځکه واښه ورته ښکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله ورواچوي او څه خوند یې ترخوله سي خو په هیڅ وجه واښه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږی پسه یې وخوري او په موړ سي. حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخ ته دده سره بېله مقاومته ولاړ هم سي هغه په لاس کې نیولي واښه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه په همهغه وبنو نور پسونه مسلخ ته رسوي. پدې ډول د وړو او ساده پسو تو زنه هيله هغوی د هوښيار قصاب سره د مرګ ځای ته بېله مقاومته بيائې.

اتم سؤال داکثرو افغانانو دا وو چې ايا د خارجيانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟

د بون قرارداد او د ملګرو ملتو د مؤسسې امنيت شوری په افغانستان کې بهرنۍ مداخلې او لاسوهنې ته قانوني بڼه ورکړه او د افغانستان راتلونکې ئې چې څرنګه ګاونډيانو ئې او لويو طاقتونو غوښتل ترسيم کړه. د نړۍ ۳۷ هيوادونو ته يې د ايساف ترنامه لاندې حق ورکړ چې د افغانستان سرنوشت دې د قوې د استعمال په شمول د دوی په لاس کې وي. کوم حکومت چې د بون د کنفرانس په نتيجه کې د افغانانو لپاره جوړ سو په حقيقت کې د ملګرو ملتو د مؤسسې د پخوانی فيصلې مطابق او د هغه مؤسسې د سرمنشي د پخواني خاص استازي (الأخضر إبراهيمي) په قول د ۲+۲ حکومت وو. دا حکومت بايد د افغانستان د ۲ ګاونډيو او ۲ لويو طاقتونو (امريکا او روس) د ګټو خوندي کوونکی وي. وروسته پردغه فارمولا هندوستان هم ورزيات سو يعنې ۲+۲+۱. دلته دافغانانو ګټو ته د اوليت حق ورنکړه سو بلکه دافغانستان حکومت بايد د افغانانو تر ګټو د نورو ګټې په افغانستان کې وړاندې وګڼي. نو ځکه تقريبا دهر وزارت يا ولايت مقام دافغانستان ترسرحداتو هاخوا يو ملاتړی لري. دثقه معلوماتو له مخې دولايت له مقام څخه وزارت ته ديو والي دتبديليدو د موافقې پرسر دوې مياشتې امريکايانو د ملل متحد پواسطه دافغانستان د يوګاونډي هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خبرې وکړې څو هغه هیواد دځینو شرایطو په اینښوولو سره د نوموړي کس دتبدیلۍ سره موافقه وکړه. حامد کرزي دجرمني دشپیګل مجلې سره په ۲ مئ ۲۰۰۸ م اعتراف وکړ چې نوموړی دخارجي مرستندویانو بې اجازې ددولت دعالي رتبه مامورینو تقرر او یا عزل نسي کولای. دچاچې عزل او تقرر دبل په لاس وي، کار به هم دهغو په اشاره او مرام کوي. دلته ملي شخصیت، ملي ګټې او د وطن صادقانه خدمت مطرح ندی. ماته یو سناتور او دمشرانو په جرګه کې دیوې جرګګۍ مشر وویل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چې موږ (دشورى یو هیئت) و کرزي ته ورغلو او ځینې مشکلات مو ورسره مطرح کړل. هغه راته وویل چې موږ کوم صلاحیت نلرو؛ کار د نورو په لاس کې دی. مخ یې عبدالرحیم وردک (دفاع وزیر) ته واړاوه چې ته څه صلاحیت لرې؟ ته خو هسې دامریکایانو یو شتهپنۍ یې، چې چیرې دوی روان وي ته ورپسې یې. بیا یې مالیه وزیر (داکترانوارالحق أحدی) مخاطب کړ چې ووایه ته څه صلاحیت لرې؟ هغه ورته وویل چې بلې، مشکلات سته. کرزي، ضراراحمد مقبل (داخله وزیر) ته په اشاره وویل چې دی خو پر هیڅ حساب دی.

نړیوالې تهولنې ایران ته جنوب غربي ولایتونه ورکړیدي چې اباد یې کړي. دکندهار- چمن ترمنځ د اورګاډي دپټلۍ غځولو کار پاکستان ته ورکول سویدی. ترکیې ته په شمال کې عمراني چارې محول سویدي. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې دهغو سره وګاونډیو ولایاتو ته بریښنا ورکول او دکلیو دپراختیا کارونه ورکول سویدي. هندوستان ته د افغانستان په ډیرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ایران او دلارام ترمنځ سړک جوړول، دکابل-خوست سړک، دکنړونو انکشاف او نور دپاکستان سرحداتو ته څرمه د فعالیت موقع ورکول سویده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان په حساس جغرافيائي موقعيت ځان پوهول پکار دي چې له بده مرغه ډېرو دغه حساسيت ندی درک کړی او دا هيواد يې د بالوکاله (په نمايندګۍ) جنګ ډګر ګرځوليدی. څرنګه چې د افغانستان ګاونډيان پخپلو منځوکې رقابتونه حتی دښمنۍ لري نو د نړيوالې ټولنې دا پاليسي چې زموږ هر ګاونډي ته يې د افغانستان د ابادۍ په ظاهري پلمه يوه برخه يا سکتور سپارلې ددې پرځای چې سيمه ايزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هيواد کې يې لانجې او تاوتريخوالی پيدا کړيدی چې قربانيان يې افغانان دي او تاو به يې خپله دوی ته هم رسيږي. راسئ دموضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته وګورو. په افغانستان کې دهند د يوه پخواني سفير بهادرکومار په قول هندوستان دشوروي دتجاوز په وختکې دکابل د رژيم ملګرې وو او دافغانستان په داخلي جنګونو کې يې د شمال ائتلاف ملاتړ کاوه (او وروسته يې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثريت يې پښتانه وه، اسلامي نظام يې غوښت او دا باوروو چې پاکستان يې ترشا وو). د بهادرکومار په وينا هند اوس دکابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اويا په سلو کې افسران يې تاجيک دي تعليم و تربيه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره اوس هم ډيرې نژدې اړيکې لري؛ په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشريف کې يې قونصلګرۍ پرانيستې دي؛ د زرنج - دلارام سړک جوړوي؛ د پارلمان تعمير ابادوي؛ له پلخمري ترکابله د بريښنا مزي تيروي؛ په کابل کې د حرارتي بريښنا يوه دستګاه نصبوي؛ پر هريرود د سلما بند جوړوي؛ يوولس ولاياتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته يې الوتکې او په سوو بسونه ورکړيدي؛ دولتي مامورين تربيه کوي؛ تراوسه يې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړيده؛ په سووو سکالرشپونه يې افغان ځوانانو ته ورکړيدي؛ روغتونونو سره طبي مرستې کوي؛ يونيم مليون ماشومانو ته بسکوت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي؛ په کنړونو کې پراختيايي پروژې جوړوي؛ (دکابل-خوست سړک جوړوي او کيداى سي چې د کندهار- سپين بولدک سرک هم ورکول سي). نومړې دپلومات وايي چې داوخت په افغانستان کي شاوخوا ۴۰۰۰ هنديان په مختلفو پروژو کې کارکوي او هندي نشرات، کلتور او د باليوډ فلمونو خو په افغانانو کې ډير نفوذ کړيدى. هند تر امريکا، برتانيې، جاپان او جرمني وروسته تر ټولو لوى مرسته کوونکى او ډير مؤثر هيواد دى. نومړى وايي هند دافغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کي يوهوائي ډګر جوړ کړيدى چې دافغانستان لپاره کارځيني اخلي.» د بي بي سي په وينا هند دا ټول کارونه په افغانستان کي دپاکستان د اثر دکمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکميت او ارضي تماميت لپاره حياتي ارزش لري. نو ځکه هغه هيواد د افغانستان بهرنۍ پاليسۍ ته په ډير اهميت او دقت ګوري. پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور هيڅکله نسي زغملاى چې دده امنيتي ګټې تهديد کړي. هغه په افغانستان کې دهند دنفوذ دخنثى کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان بايد پخپله خاوره کې دخپلو ګاونډيانو دکړو سخت مراقب وي؛ هسې نه چې داهيواد دمرستى ترعنوان لاندى لومړى ددوى دسياسي کشمکش ميدان او وروسته دبالوکاله جنګ ډګر وګرځي او افغانان په وژنو او کړاونو واړوي. امريکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسيا منابعو ته د رسيدو او پر ايران د فشار لپاره پاکستان ته په جيوپوليتيک لحاظ ترهندوستان ډير اړ دى. پاکستان به د غرب لدغه مجبوريته دهند او په کابل کې دهند دطرفدار حکومت دکمزورولو لپاره استفاده کوي اوهغوته به په دننه افغانستان کې ماته ورکوي چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کيږي. پاکستان فکر کوي چې دکابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړيده چې د پاکستان پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرحداتو خپل د استخباراتو اداري فعالې کړي او له هغه ځایه پاکستان وځاري. همداراز پاکستان پدې عقیده دی او څو واره یې شکایتونه هم کړیدي چې د افغانستان د خاورې په استفاده سره هندوستان د ایران په همکارۍ د سپین بولدک – دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوڅانو ته نظامي تربیه ورکوي او پاکستان ته یې د تخریب لپاره لیږي.

ترکیه او ازبکستان د افغانستان په شمال کې رشید دوستم او نور ترکژبي تقویه کوي او د هغو سره د مرستې ترنامه لاندې په سیمه کې د خپلو ستراتیژکو ګټو لپاره کار کوي. روسیه، تاجکستان او ایران یې مخالفت کوي او مخ ئې نیسي چې پدې ډول د افغانستان شمال هم د ګاونډیانو رقابت ځوروي. اکبربای چې پخوا د رشید دوستم معاون وو د پیام افغان سره په یوه مرکه کې (۲۸ جولای ۲۰۰۸) وویل چې ترکیه په افغانستان کې ډېره فعاله ده او د رشید دوستم هر اړخیزه مرسته کوي. ده وویل چې زه پخوا د رشید دوستم مرستیال وم او ترکیې په نهه میاشتو کې زموږ د شورۍ د تقویې لپاره یو وار درې نیم لکه ډالره او بیا درې لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م کې د شپیګل الماني مجلې ته ویلي وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړپوړی چارواکی (رشید دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو یو بهرنی هیواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودربد او ایسته مې نکړای سوای.

زموږ نور ګاونډیان هم پخپلو منځوکې سم ندي او د دوی حرص او منافقت په افغانستان کې سیاسي، امنیتي او نور ډول ډول لانجې راپیدا کړیدي. د دوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو اوس نسته. اوس همهغه د پرون ملګري یو د بل وینو توئیدو ته ناست دي. د امریکا د دفاع وزیر (رابرټ ګېټس) په ۱۷ اپریل ۲۰۰۹ کی د اې ایف پي په حواله د ایران هغه وړاندیز رد کړ چې وائي ایران حاضر دی د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــولیس تربیــه کــړي. هغــه وویــل ایــران دې اول مخالفینو تــه دوســلو لیــږل بنــد کــړي. اوس دامریکــا پــه پخوانیــو ملګــرو او ســتراتیجیکو انــډیوالانو (نــاټو او غربــی هیــوادو) کــې هــم دافغانســتان پــه بــاب اتفــاق نــدی پاتــه او د بخارســت پــه سرمشــریزه کــې لــه ټــولې غربــي نــړۍ څخــه پــه ډیــر تکلیــف ۸۰۰ عســکر د افغانســتان د جنــګ لپــاره ورټــول ســول. بــل کــال بــه دغــو مره عســکر هــم نــه پــیدا کیــږي او امریکــا بــه مجبــوره وي خپــل عســکر زیــات کــړي او پــدې ډول بــه کــرار کــرار دا جګــړه د امریکایــانو پــه جګــړه بدلیــږي. همــدا اوس، پــه افغانســتان کــې دملګروملتــو دمؤسســې خــاص اســتازی (کــای ایــدې) وایــي چــې اروپایــانو پــه افغانستان کې خپل مسؤلیتونه هیر کړي او باریې پر امریکا اچولی دی.

لکــه پــه اتیایمــه لسیزه کــې چــې غربیــانو افغانســتان تــه د روســانو لپــاره دیــو دام پــه ســترګه کتــل اوس روســانو او ملګــرو یــې افغانســتان د امریکایــانو لپــاره دام ګرځولیــدی. دامریکایــانو وینــې بــه تویــوي، ځینــې بــه چکچکــې ورتــه کــوي او نــور ددوی دانــډیوالانو پــه شــمول بــه پــه بیتفــاوتۍ ورتــه ګوري. څرنګــه چــې افغــان فــوج دجنــګ ایــدیالوجي او ملــي خصوصــیت نلــري امریکایــان بــه مجبــور وي د جنــګ ډیــر بــار پخپلــه واخلــي او دتوپکیــانو، د بشــري حقوقــو دپایمــالونکو او قاچــاقبرانو ملګرتیاتــه دوام ورکــړي، دفــاع یــې وکــړي او پرقــدرت یــې وســاتي او پــدې ډول دخپلــو معنــوي ارزښــتونو پایمــالولو، شــرم او رســوائی تــه ادامــه ورکــړي. افغــان ولــس بــه نــورهم ناراضــه او د مقاومــت ملګــری ســي. جنــګ بــه نــور خــونړی ســي اود نــاټو غــړي هیوادونــه بــه جنــګ یــوازې امریکاتــه ورپریــږدي او پــدې ډول بــه دنــاټو ســازمان دړې وړې ســي چــې اثــر بــه یــې پــر غربــي نــړۍ ســخت ناګواره وي.

یــو پخــوانی روســی افســر (کرنیــل اولیــګ کلکــوف) چــې پــه افغانســتان کــې دوه واره جنګیــدلی او اوس پــه ماســکو کــې دتــاریخ اســتاد دی وائــي: "امریکایــانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـه بـه پـه افغانسـتان کـې دفـوج ډيـرول څـه ګټـه ونـه رسـوي. د افغانسـتان مسـئله نظـامي حـل نلـري؛ دا يـو سـراب دی. هيڅـوک پـه افغانسـتان کـې سياسـي بريـا لـه نظـامي لارې نسـي ترلاسـه کـولای؛ صـفا وايـم چـې دوی روان دي او زمـوږ غلطـي تکـراروي." يـولي وارنتسـوف (پـه کابـل کـي دروسـيې پخـواني سـفير) وايـي پـر افغانسـتان د روسـيې حملـه يـوه لويـه غلطـي وه؛ مـوږ د ډپلوماسـۍ لـه لارې خپلـو موخوتـه رسـيدای سـوای خـو ومـونکړه. پـه ماسـکو کـې دبرتانيـا پخـوانی سـفير (سـر رودريـک بريتويـټ) وايـي چـې پـه افغانسـتان کـې د امريکـا پـه مشری دناټو مداخله به موږته همداسې تباه کوونکې وی لکه روسانو ته.

ډېرعربـان او حتـی محافظـه کـار دولتونـه يـې پـه افغانسـتان کـې ددولـت مخـالف قوتونـه (طالبـان، حـزب اسـلامی، ...) تقويـه کـوي. هغـه پـدې نـه چـې خـوښ يـې دي بلکـه پـدې چـې لـه بريـالۍ امريکـا څخـه ويريـږي. هغـوی پـه ډاګـه وائـي چـې کـه امريکـا پـه افغانسـتان او عـراق کـې کاميابـه سـوه پـه مـوږ پسـې راځـي او دا ويـره دوی تـه دامريکـائي مقامـاتو (بـوش او رمزفيلـډ) لـه بيابيـا اظهـاراتو راپـيدا سـويده. ځينـې عربـان وائـي چـې پـه افغانسـتان کـې اوسـنی کـړکيچ امريکايـانو د خپلـو سـتراتيجکو ګټـو د تـأمين پـه منظـور راپيـدا کړيـدی او د خپـل حضـور د توجيـه لپـاره نـه غـواړي هلتـه امـن او ارامـي راسـي. دوی ادعـا کـوي چـې کـه څـوک پرامريکايـانو ټـک هـم ونکـړي بيـا هـم دوی بـه افغانـان تحريکـوي او جنـګ تـه بـه ئـې مجبـوروي. دوی وائـي چـې امريکـا بايـد لـه افغانسـتانه ووزي. پـدې ډول د عربـانو هغـه اتفـاق چـې د غربيـانو سـره يـې د بـون د کنفـرانس پـه وختکـې درلـود اوس نلري.

امريکـا، نـاټو او ډېـر افغانـان ايـران پـه مـداخلاتو تـورن کـوي. دکابـل پـه اخبـارونو او دغربـي نـړۍ پـه مطبوعـاتو کـې بيـا بيـا نشـر سـويدي چـې ايـران پـه افغانسـتان کـې دافغـان دولـت مخـالفينو تـه وسـلې او پيسـې ورکـوي. دشـمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ائتلاف ملاتړ خوئې علني او پخواني دي چې دهغو له لارې امريکايان او افغان دولت ترفشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئتر له کابله وليکل چې تروريستان له عربي نړۍ خصوصاً عراق څخه د ايران له لارې افغانستان او پاکستان ته ځي او هلته افغاني او ميشته بهرني عسکر وژني. ايران اوس د تروريستانو دتګ او راتګ مطمئن دهليز دی. داسې خبرونه دي چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناټو او ايساف خودسرو عملياتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعيت ته لويه صدمه رسولېده. پرعام ولس، لارويانو، ودونو او جنازو بمباري، دخلکو وکوروته په زور ننوتل، د خلکو بيعزتي او بې عفتي کول او خلک د محکمې له حکمه پرته نيول او بنديانول افغانان ډير خوابدي کړيدي. داډول خپلسريو د منتخب جمهوررئيس، منتخب پارلمان، منتخبو ولايتي شوری ګانو او نورو دموکراتيکو او بشري حقوقو ارګانونو موقف ډير کمزوره کړيدی. کرزي څو واره د عام ولس د فشار په نتيجه کې ژړليدي چې د بيګناه خلکو دبمباريو بنديده زما په وس ندي پوره. دلته د کرزي دغه اعتراف د هيواد ملي حاکميت او ددولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرارکرار داجنګ اوس د تروريزم سره د مقابلې پرځای د افغان ولس خصوصاً دپښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تيريدو به نورو خارجي سرتيرو ته ضرورت وي. په ياد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰۰ عسکرو چې هرشپږ مياشتې بدلېدل او تازه دم کيدل د لس کاله مسلسل شديد جنګ سره سره ددې وس ونه درلود چې دافغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امريکائي عسکرو ليږل مشکل نسي حلولای بلکه نورئې هم خرابوي او پيچلی کوي او په سيمه کې هغه قوتونه چې ددوی وينو توئېدو ته ناست دي تشويقوي چې مخالفين نورهم تقويه کړي. د افغانستان د اوږدمهالي امنيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره نظامي قوت باید د یوې پراخې ستراتیجۍ په چوکاټ کې (امنیت د سوکالۍ له لارې) استعمال سویوای چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره اوږد مهاله ستراتیجي نه درلوده او اوس پسله اته کاله حتی پلان نلري چې څنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورځ په ورځ زیاتیدونکې بدبیني د ناټو او امریکائي قوماندانانو ترمنځ د نظر توپیر راپیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیژۍ یو نه وه. د ناټو ځینې غړي وائي چې د بې پروائی او عدم دقت په نتیجه کې په بمباریو د عام وګړو وژل به امریکا او متحدینو ته افغانان بدبین کړي. د امریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستۍ نانډرې د جنګي ستراتیژۍ پرسر د دوی ترمنځ اختلاف ښئي. پدې ډول د ناټو د غړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه ښکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوي حالات به نور هم خراب سي او د ناټو غړو ترمنځ به اختلافات نور هم ډیر کړي. ناټو د شوروي اتحاد پخلاف جوړه سویوه نه د افغانستان غوندي یو کوچني هیواد د ټکولو لپاره. لتونیا، چک، لتوانیا، استونیا، پولنډ او هالنډ په افغانستان کې څه ګټې لري چې خپل زامن مړه کړي؟ هغوی د امریکا د خوښۍ لپاره ځانونه وژني خو دا قرباني تر ډیره نسي ورکولای. بله مهمه خبره داده چې په غرب کې ډیر چاروا کي، افغانان او د هغوی خصوصیات نه پېژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډیر خطرناک دی. په عراق کې مخالفین د امریکایانو خلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه بمان ورته ایږدي خو په افغانستان کې په سوو مخالفین مخامخ پر امریکایانو ورځي، سیمې ځینې نیسي او پر یو شمیر سیمو همدا اوس طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ اوږد سي او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسي بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بـه نـاڅو تـه مشـکله سـي چـې جنـګ يو سـي. د افغانسـتان پـه ليـرې او نـژدې ګاونـډيانو کـې داسـې هيوادونـه سـته چـې دغـه جنـګ اوږدول غـواړي چـې امريکايـان پکښـې راګيـر وي او ډيره وينـه بـې تـوی سـي. پـه کابـل کـې د برتانيـا سفير ښـاغلی شيررد کوپرکولز و بي بي سي تـه پـه جون ۲۰۰۷ م کـي ويلـي وه چـې برتانيـا غـواړي ۳۰ کالـه پـه افغانسـتان کـې پاتـه سـي دا ځکـه دا هيـواد زمـوږ د خـارجي سياسـت پـه سـر کـې دی. خـو جرمنـي، ايتاليـا او هسـپانيا د ښـاغلي کـولز سـره موافـق نـدي او فکـر نکـوي چـې برتانيـا ۳۰ کالـه پـه افغانسـتان کـې جنـګ مختـه وړای سـي. د انګلسـتان صـدراعظم ګـوردن بـراؤن دغـه مـوده لـس کالـه تـه راټيټه کړه.

لکـه چـې وويـل سـوه، زمـوږ ګاونـډيان او لـوی طاقتونـه پـه نړيوالـه او سيمه ايزه ډګرونـو کـې رقابـت او حتـی دښـمني لـري. او دا رقيبـان او دښـمنان اوس پـه افغانسـتان کـې فعـال حضـور لـري او عمـلاً پـه فعاليـت لګيـا دي. کـوم يـو چـې يـې يـو قـدم اخلـي هغـه بـل بانـدې شـکمن دی دوه قدمـه اخلـي. يـو وائـي چـه هغـه بـل مختـه سـو زه پاتـه سـوم. داسـې رقابتونـه بـه هغـه وخـت ښـه وای چـې افغانسـتان يـو ملـي او پرخپلـو پښـو ولاړ دولـت درلـودای. مګـر اوس دا رقابتونـه دافغانـانو پـه ډيـر ضـرر تماميـږي دا ځکـه همـدا هيوادونـه خپلـې دښـمنۍ بالوکالـه (دافغانـانو پواسـطه) پـه افغانسـتان کـې مختـه بيـائي او قربـاني يـې افغانـان دي. ددوی حضـور ددې پرځـای چـې افغانانو تـه ګټـه ورسـوي ضـرر يـې رسـوليدی او ددې جګـړه ځپلـې هيـواد اسـتقرار يـې ورخـراب کـړيـدی. همـدا ګاونـډيان اوس دامريکـا داشـغال پـه پلمـه پـه افغانسـتان کـې يـو مرکـزي قـوي حکومـت نـه غـواړي بلکـه يـو کمـزوره او تـل پـر نـورو تکيـه هيـواد يـې خـوښ دی چـې دوی تـه محتـاج وي، ددوی مرعوب وي او ځوک حساب ورسره ونکړای سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پر پورتنیو ضررونو چې دبهرنیو فوجونو حضورئې افغانستان ته رسوي خارجیان دافغانستان داقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل ځان نسبتاً بسیا یو زراعتي هیواد وو. اوس ئې زراعت فلج او یو تاریاکي هیواد دی چې د نړۍ ۹۳ په سلو کې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هیلمند چې پخوا د غنمو او پنبې ګودام وو نن دخارجیانو دفعال حضور له برکته ددنیا دمخدره موادو پایتخت دی. همداراز، خارجیانو دافغانستان تاریخي اثار هم لوټ کړل. دناروې افتنپوستن په ۱۸ جون ۲۰۰۸م ولیکل چې دناروې عسکرو دافغانستان د ۴۰۰۰ کالو زاړه تاریخي اثار غلا کړیدي او له افغانستانه یې ایستلي دي. ناروې دافغان موزیم په بیا ودانولو کې مرسته کړیده. همدا کوی همدا. دافسوس خبره ده هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته دمرستې، صداقت او بیا ودانولو په نوم راغي غلاوې کوي او تاریخي شتمنۍ او فرهنګي خزانې لوټوي.

واشنګتن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه ګڼه کې لیکي چې:افغانستان کې هرڅه بهرني قراردادیانو ته ورکول سویدي. دامریکا دنړیوال انکشاف اداره قضا او عدلیه هم بهرني قراردادیانو ته ورکوي چې دامریکا او ناټو دفوجیانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلي نظام اصلاح کړي. دوی به افغان قاضیانو ته دقضا چل ورزده کوي چې دچا په باب څنګه قضاوت وکړي او کوم مجرم ته څومره او څنګه سزاء ورکړي. دوی به قاضیانو ته ورزده کړي چې دخلکو څه حقوق دي او دښځو سره په قضا کې څه معامله وکړي. دافغانستان قضا تراواسه اسلامي تشخص درلود او هرچا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قید او یا داعدام حکم راوایست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بد نه ویل او نه یې تهدیداوه. موږ نه وه اوربدلي چې یو قاضي پدې سبب چا مړ کړی وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورولـې وه. بلکـه خلکـو بـه ویـل چـې کـوم لاس قاضـي پـرې کـړي کـړي درد نکـوي. هغــې قضـا تــه بــه څــه تقـدس پاتــه ســي کومــه چــې دامریکا یــانو او نــورو غیرمسـلمانو لخــوا تنظـیم او رهنمــائي کیــږي او پــه سـیمه کــې د نــورو د ســتراتیژکو ګټــو پــه خــدمت کــې وي؟ دافغانســتان پــه قضــائي نظــام کــې دا لاســوهنه بــه دا مهمــه او محترمــه اداره د نــورو ســکتورو پشــان د لــوی فتــور، سپکاوي او بحران سره مخ کړي.

زمــوږ دماشــومانو لپــاره لــه لــومړي تــر دولســم ټــولګي پــورې تعلیمــي نصــاب اوس پــه ایــران کــې جوړیــږي. ددې معنــی داده چــې مــوږ پخپــل هیــواد کــې دتعلیمــي نصــاب دجوړولــو تــوان نــه درلــود او یــا غــواړو زمــوږ راتلــونکی نســل داســې مهربــان جــوړ ســي چــې نــور ترخپلــو ورتــه محتــرم او دنــورو ګټــې ترخپلــو ورتــه مقــدمې وي. پــدې ډول امریکــا او دکابــل حکومــت افغانــان پــه لــوی لاس هڅــوي چــې هغــه کتابونــه وســوځوي چــې پــردې یــې ددوی د نــوي نســل دتخــدیر او تضــلیل لپــاره جــوړ او چــاپوي او هغــو مکتبونوتــه اوروراچــوی چــې پــه هغــه کــې ددوی راتلونکي نسل ته دتغدیر او تذلیل درس او روزنه ورکول کیږي.

اخلاقــي فســاد او ټــولنیز انحطــاط خــو د اشــغال هغــه ســوغاتونه دي چــې ډیــر خلــک ورتــه متوجــه نــدي. مــذهبي انحــراف، شــرابخوري او نــور منشــیات، فحاشــي، پردوتــه جاسوســي او خــدمت، غــدر، فریــب، وطنفروشــي، رشــوت، ملــي خیانــت، د شخصــیت تــذلیل او قتلــول، قومبــازي او بیګانــه پرســتي هغــه افتونه دي چې خراب اثرات به یې تر ډیره زموږ شریف ولس ځوروي.

ترڅــو پــه افغانســتان کــې یــو ملــي حکومــت چــې داکثریــت مــورد اعتمــاد وي منځتــه نــه وي راغلــی او ترڅــو چــې افغانســتان اشــغال او بهرنــۍ مســلحې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قابضې قواوې پکښې وي ترهغو به د خارجيانو حضور افغانستان ته دګټې پرځای مضر وي.

نهم سؤال دا وو چې په امریکا کې به د راتلونکي نومبر د انتخاباتو په نتيجه کې نوی جمهور رئيس په سپينه ماڼۍ کې کښيني. هغه بايد د افغانستان په باب څه وکړي؟

جواب: د امریکا نوی جمهور رئيس هرڅوک چې وي، که مکين وی که اوباما ، زما پيشبيني داده چې افغانستان ته به ډېر عسکر استوي؛ جنګ به پراخوی او جنګ به تودوي. هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او افغانستان ته به ئې استوي. امریکايان فکر کوي چې عراق دعرب لوی قوم يوه برخه ده او داجنګ دکومو اهدافو لپاره چې پيل سوی وو نسي وړای. دوی فکر کوي چې عربي نړۍ کولای سي ډېر کلونه سړي او پيسې دعراق جنګ ته دامریکا پرضد واستوي. امریکا بايد اوس خپل اهداف يوازې دتيلو وړلوته محدود کړي او دهغه لپاره يوازی څلويښت يا پنځوس زره عسکر کافي دي. امریکايان فکر کوي چې دعراق برخلاف په افغانستان کې کاميابي ورته اسانه ده. له يوې خوا ددې لپاره چې له عراقه وتل څوک په ماته تلقي نکړي نو امریکايان به خپل ځانته د اوږو دپړې دا ايښوولو په منظور پر افغانستان عسکري فشار ډېروي. او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان کې يوازې ددوی پخلاف پښتانه جنګېږي او دا يو کوچنی قوم دی چې تر سرحداتو هاخوا څوک خواخوږی نلري؛ څه پښتانه چې د ډيورنډ خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاخوادي هغه هم بايد په جنګ کې راګير او بيا يې شاوخوا وربند کړه سي چې مرسته ورونه رسيږي. پدې ډول به مقاومت ختم او په سيمه کې به دخپل مرام مطابق منګولې ټينګې کړي.

خو، دوی له تاريخه ناخبره او افغانستان يو اسانه هدف ګڼي. دافغانستان سره دسرحد دهاخوا دپښتنو خواخوږي يو طبيعي موضوع ده او ددې مخ ددنيا هيڅ يو طاقت نسي نيولای. نه يوازې د پاکستان حکومت ددغو پښتنو تګ وراتګ نسي منع کولای بلکه انګريزانو او تر راوروسته روسانو پخپل وختکې پخپل ټول قوت داکار ونکړای سوای. امريکايان به ترڅو دا نه ګټونکي جنګ ته چې تردوی پخوا نور هم ناکام سويوه ادامه ورکوي.

کله چې افغانستان ته ډېر عسکر واستول سي، دامريکا ميډيا (راديو، تلويزيون، اخبار، مجله) به هم په افغانستان کې فعاليت ډېر کړي. په افغانستان کې دامريکايانو پراخ حضور به دافغانستان ليرې او نژدې ګاونډيان وويروي او وهڅوي چې مخالفينو ته نوره پرمختللې وسله او مالي ملاتړ ورکړي. دابه جنګ ډېر تود کړي او دبهرنيو عسکرو تلفات به نور هم ډېر سي. دتلفاتو دډېرېدو په صورتکې به دناټو غړي هيوادونه خپل عسکر کم او يا وباسي او دجنګ بار به په افغانستان کې يوازې دامريکا پراوږو پاته سي. دامريکايانو تلفات به نور هم ډېر سي او ميډيا به ئې په امريکا کې په ښه تفصيل خپروي. دا حال به دوه درې کاله دوام وکړي او بيا به لکه د ويتنام دوختو پشان دسپينې ماڼۍ په مخکې خلک مظاهرې کوي چې له افغانستانه دې زموږ عسکر راووزي. په ويتنام کې امريکا ماته نسوه بلکه دخپلو خلکو فشار راوايسته داځکه خلکو دسپينې ماڼۍ په مخکې نارې وهلې چې زموږ زامن ولې په ويتنام کې دجنګسالارانو دبرسرااقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سړي ولې پرويتنام دجنايتکارانو دمسلط ساتلو لپاره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تویوي؟ زموږ ورونه ولې په سایګون کې د قاچاقبرانو د ګټو قرباني کیږي؟ ما امریکایانو او افغانانو ته په امریکا کې په ډیر وضاحت وویل چې زه تاسو ته پیښبیني کوم چې درې کاله وروسته به د امریکا ولس د سپیني ماڼۍ په مخکې همداسې نارې وهل پیل کړي چې زموږ زامن ولې په افغانستان کې د فلاني قاچاقبر وزیر د برسر اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سرې‌یان ولې په کابل کې د رشوتخورو او طفیلیانو د چاغیدو لپاره قربانیږي؟ زموږ ورونه ولې پر خلکو د جنګسالارانو د تپلو لپاره خپلې وینې تویوي؟ موږ څه حق لرو چې پر زور به‌دلیو افغانانو د بشر د حقوقو دښمنان مسلط وساتو؟ موږ نه غواړو د کابل فاسد حکومت د ژورې پشان زموږ په وینو وپائي..... دا میډیا، د مظاهرې او دا فشار به د امریکا حکومت مجبور کړي چې خپل فوجونه له افغانستانه په تیټ سر وباسي. پدې ډول زه د امریکا راتلونکې په افغانستان کې د ویتنام د جنګ د وخت سره پرتله کوم. ما امریکایانو ته دا خبره د خپلې تجربې او تاریخ څخه په درس په پوره وضاحت کړیده چې که تاسې په افغانستان کې پرنظامي حل اصرار کوی نو زه په پوره ډاډ درته وایم چې ستاسې سرنوشت د روسانو دی. روسان په یولک وشل زره فوج خپل مطلب ته ونه رسیدل، تاسې هم نسئ رسیدای. خو دا هم درته وایم چې په افغانستان کې د ناټو ماته وتاسې، د ناټو غړو هیوادونو، افغانانو او د سیمې خلکو ته بنې پایلې نلري. (د ناټو د ماتې عواقب مې په تفصیل ورته تشریح کړیدي چې دلته یې د ذکر مجال نسته). ما ورته وویل چې د مخه تردې چې امریکا د دغه شوم سرنوشت سره مخ سي د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي باید د افغانستان په باب د امریکا پالیسي بدله کړي او سیاسي حل ته پرنظامي حل ترجیح ورکړي. پدې کې د ټولو خیر دی. د امریکا نوی جمهور رئیس باید د هغه فارمول له مخې او یا هغه ته ورته کوم چې ستاسې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې مې اېښې دې عمل وکړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ایستلو مهالوېش اعلان کړي.

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د جمهوري رياست لپاره انتخابات دي، ستاسې په نظر څوک به موزون سړی وي؟

که د افغانستان په باب د امریکا او ناټو پالیسي همدا سې وي لکه اوس چې ده او بدله نسي نو اول ممکن د امنيتي شرايطو د خرابۍ په وجه انتخابات ونسي او که وسي نو هرڅوک چې د نويو انتخاباتو په نتیجه کې مشر سي کامياب به نه وي. د افغانستان دولتي دستګاه اوس يوې فاسدې معدې ته ورته ده ترڅو اساسي علاج یې ونسي هره سالمه غذا چې ورسي فاسد يږي. البته څه سليقئي تغيير به د هر نوي سړي سره راسي خو هغسې به نه وي چې خلک ئې طمع لري. زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه يو سم نظام بايد جوړ سي او بيا د هغه لپاره په سړي پسې وکتل سي. يعنې نظام د سړي لپاره نه وي بلکه سړی د نظام لپاره وي. نو ځکه زه اوس پر سړي هيڅ فکر نکوم بلکه دا فکر کوم چې څنګه دا نظام په يو ښه نظام بدل سي څو وکولای سي صالح خلک راجلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخير سؤال د هرچا دا وو چې څه باید وسي چې افغانستان د روانې فاجعې څخه خلاص سي ؟

دغه سؤال ته ما په پخواني کتاب کې د اوسني نظام دبدیل ترعنوان لاندي جواب ورکړی وو. خو پدې کتاب کې مې دپای خبرې او د افغانستان دبحران سیاسي حل ترعنوانونو لاندې جواب او تشریحات ورکړيدي او په پای کې مې د بحران دحل فارمول وړاندې کړیدی کوم چې دډېرو هلوځلو په نتیجه کی رامنځته سویدی. په تیر کتاب کې مې هم داخبره کړې وه او اوس هم پرځای ده چې هرڅوک د کابل پرحکومت او امریکا انتقادونه کوي چې افغانستان یې تباهۍ ته روان کړی دی خو دچا سره پوره نسخه نسته چې څه باید وسي چې له دغه تباهۍ څخه راوګرځي. شکایتونه ډیر دي خو دحل لار نامعلومه. هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سي نو پرځای به یې کوم نظام وي چې هم په هیواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بیا د ۱۹۹۲ م کورني جنګونه تکرار نسي) ، هم د سیمې هیوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړیوال قانع وي چې افغانستان د نړیوالې ټولنې یو فعال او ګټور غړی دی. دلته دغسې سؤالونو او تشویشونو ته جواب ورکول سوی دی. تراوسه دافغانستان دبحران دحل په منظور یو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه دلته چې وړاندې سویده نده وړاندې سوی. زه دا فارمول په هیڅ وجه خپل مولود نه بولم بلکه دا ددوستانو او دټولو هغو کسانو دهمکارۍ، پیرزوینې او ګډ کار نتیجه ده چې دافغانستان په خاطر یې خپل فکر او اخلاص زما او ملګرو سره شریک کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پای خبري

په ۲۰۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته ډېرو افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته ښه راغلی وواېه څو د هغو زورواکانو له ظلمه یې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلي وه. د استاد رباني د وخت دداخلي جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه دهرچا سره تازه وه. همداراز، دافغانانو هیله وه چې نړیواله ټولنه به د خپلو وعدو مطابق دیو سم حکومت جوړېدو ته موقع ورکړي او د وران سوي افغانستان په بیاودانولو کې به فعال سهم واخلي. هیره دې نه وي بوش دافغانستان لپاره د مارشال پلان پشان دبیاودانولو ژمنه کړېوه او دانګلیستان صدراعظم خو په تکرار ویل چې موږ به افغانستان ابادوو؛ بیا به یې نه پرېږدو لکه پخوا چې څو واره نړیوالې ټولنې خوشې کړی وو (جان کیمپنر، ص ۱۴۶).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې دغه وعدې ترسره نسوې او په ملکي او نظامي ساحو کې دملي او بین المللي بیسابقه توجه او ملاتړ سره سره ډیر لږ کار وسو. اوس افغانانو خپلې هیلې تقریباً له لاسه ورکړیدي. نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آینده ځانته نه ګوري. حتی د امریکا جمهور رئیس (بارک اوباما) اعتراف کوي چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده. همداراز، د انګلیستان لارډ پاډي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډیر خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یو ناکام دولت دی. ناټو ډیره نژدې ده چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناټو پخواني قوماندان، د پي ار تي مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناټو په افغانستان کې ګټونکې نده." داروپائي پارلمان دبهرنیو اړیکو څانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "دیاغیانو دفعالیت دوام او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغـان حکومـت کمزوري پـه افغانسـتان کـې د غـرب او اروپـا ماتـه يقينـي کـوي. د امريکـا د جمهـور رئـيس مرسـتيال (جـو بايـډن) د امريکـا کـانګريس تـه وويـل چـې د افغانسـتان اقتصـادي، امنيتـي او ټـولنيز شـرائط ويرونکـي دي او د دې ملـت جغرافيـه، خلـک او تـاريخ زمـوږ پـه خـلاف کـار کـوي. کانګرسمين جيم مکګـورن وويـل د مخـه تـردې چـې زه افغانسـتان تـه د نـورو عسـکرو د اسـتولو ملاتـړ وکـړم غـواړم يـوه ستراتيجي ووينم چې پـه هغـه کـې زمـوږ راوتـل هـم شـامل وي. د امريکـا د کـانګريس يـو بـل غـړي (جـان تيـری) وويـل مـوږ چـې د خلکـو کوچنيـان ورمـړه کـړو او جنازې تـه يـې ګـورو، پلـرو تـه يـې څـه وايـو چـې مـوږ د څـه لپـاره افغانسـتان تـه راغلـي يـو؟ د امريکايـانو د **۵** مـۍ **۲۰۰۹** پـه بمبـاريو کـې چـې د فـراه ولايـت پـه بـالابلوک کـې ئـې **۱۴۰** ملکـي خلـک چـې **۹۳** يـې کوچنيـان، **۲۵** ښـځې او **۲۲** نـور يـې زاړه او ځوانـان سـړي وه ووژل، اډميـرل مايـک مـولن (د امريکـا د ټولـو افـواجو مشـر) پـر موضـوع د تبصـرې پـه وختکـې وويـل "د ملکـي خلکـو وژل مـوږ پـه افغانسـتان کـې نسـې بريـالي کـولای. هـر واري چـې مـوږ ملکـي خلـک وژنـو پـه حقيقـت کـې مـوږ خپلـې ستراتيجي تـه ضـرر رسـوو." د امريکـا د بهرنيـو چـارو د پخـوانۍ وزيـرې (کونـد اليزه رايـس) مشـاور ډيـوډ کيلکـولن پـدې نـژدې وختـو کـې د امريکـا سـنا پـه افغانسـتان کـې د جنـګ د پراخيـدو څخـه وويـرول. هغـه وويـل: مـوږ پـه ويتنـام کـې څـه وکـړل؟ جنـګ مـو پـراخ کـړ، مـوږ د هغـو مشـر راوغورځـاوه او مشـکل مـو پخپـل لاس کـې واخيسـت چـې حـل يـې کـړو خـو حـل مـو نکـړای سـوای. پـه سـيمه کـې د امريکـا د قـواؤ سـتر قومانـدان (جنـرال ډيـوډ پتـرئيس) وائـي چـې افغانسـتان د امپراتوريـو پـه هـديره شـهرت لـري؛ مـوږ د غـه تـاريخي واقعيـت لـه پامـه نسـو غورځـولای. افغانسـتان او پاکسـتان تـه د امريکـا د جمهـور رئـيس خـاص اسـتازی (ريچـارډ هـولبروک) پـه مونشـن کـې د نړيـوال امنيـت کنفـرانس تـه وويـل: دا بـه يـوه اوږده او سـخته مبـارزه وي؛ تر عـراق ډيـره سـخته. کابـل کـې د روسـيې سـفير (ضـمير کابلوف) وائـي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا او ناټو هغه غلطۍ تکراروي کومې چې موږ په افغانستان کې کړې وې.

ډیر خیړونکي دافغان حکومت حالت هغه سخت ناروغ ته ورته بولي چې د شدید مراقبت په خونه کې په مصنوعي تنفس ژوندی دی. چې کله هم دغه مصنوعي تنفس (خارجي فوجونه) او په کال کی د زرو ملیونو ډالرو پیچکاری ځینې لیرې سي ناروغ سمدستي مري. ما خارجیانو ته ویلي دي چې دا شارون به تر کله په مصنوعی تنفس ساتئ؟ دا بیا پرېښو نه دریږي، خوشې دئ او ځان دواړه په تکلیف کوی. په کابل کې د ۲۰۰۸ ثور د اتمې دجشن واقعه ئې ښکاره مثال دی چې د مخالفینو څو فیرونو د اردو جنرالان وزغلول او رئیس جمهور او وزیران ئې پرمیدان دښمن ته پریښوول. خو ددې ټولو مشکلاتو سره سره موږ پدې باور یو چې دکړکیچ د حل لار اوس هم سته پدې شرط چې نړیواله ټولنه ئې وغواړي او پر سمه لار دیو لوی ګام د اخیستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسوس خبره ده چې ناټو او نړیوالې ټولنې په ټولو ونکړای سوای په افغانستان کې امنیت راولي بلکه پخپله د امنیت داخلال سبب سویدي. دوی، اوس د تروریستانو په بهانه د ولس سره جنګیږي او چې څوک دولس سره جنګیږي ماته یې یقیني ده. د کابل حکومت له کابله بهر پر اطرافو ډیر لږ کنترول لري؛ لوی ښارونه اکثره وحکومت ته د نیمه وفاداره زورواکانو په لاس کې دي. پداسې حال کې چې کلي او درې دحکومت له کنترول بهر دي، د هیواد جنوبي، ختیزې او لویدیزې برخې اکثره بالفعل د طالبانو په لاس کې دي چې د ناټو سره په جنګ دي او د هیواد شمال د زورواکانو په پنجو کې دی. طالبانو اوس شمال ته خپل واک غځولی دی او پرکابل ئې هم فشار ډیر کړیدی. ناټو باید په شمال کې هم د طالبانو د مقابلې لپاره فوج واستوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولي. کله چې دامریکایانو دلوجیستیکي موادو دانتقال کاروانونه د پیښور پرځای د روسیې له لارې دافغانستان شمال ته لار پیدا کړي، ددغه سیمو جنګسالاران او غله به د ولجې لپاره پردغو کاروانو حملې پیل کړي؛ کرارکرار به طالبانو ته په شمال کې دفعالیت موقع نوره هم مساعده سي.

امنیت دکابل په ښارکې چیرې چې نړیواله ټولنه او ناټو کافي حضور لري ورځ په ورځ خرابیږي؟ دعراق پشان اوس نه یوازې د سړک دغاړي بمان او اسانه اهداف ویشتل ډیرسویدي بلکه په رڼا ورځ بانکونه وهل کیږي، دارائي چور او سوداګر تښتول کیږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په ښار کې بیله مرمۍ ضد موټر چې ښیښې ئې هم باید توري او باډیګاردان ورپسې وي نسي ګرځیدای. کرزی سره لدې چې دخلکو منتخب مشر ځانته وائي پخپلو خلکو اعتماد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائي باډیګارډانو ساتي. خو ددومره احتیاط سره بیاهم څو واره له مرګوني ګوزاره خلاص سویدی. دا ټول په هیواد کې دکمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه یوازې مسلحو مخالفینو فلج کړیدی بلکه ډیرهغو حکومتونو هم فلج کړیدی چې د کرزي د حکومت په داخل کې جوړ دي. دجمهور رئیس لومړی مرستیال او ځینې وزیران ښکاره د کرزي په مخالفه جبهه کې ولاړ دي. دوهم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائي. دبلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دوستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزي ورونه د خارجیانو په قول په کندهار او کابل کې ټول خپلې شخصي اداري چلوي چې د مرکزي حکومت مشروعیت او مؤثریت ئې شدیداً متضرر کړیدی. د ناټو سرمنشی (جاپ دیهوپ شیفر) وائي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(واشنګټن پست، ۱۸جنوري ۲۰۰۹) "په افغانستان کي اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی. موږ کافي وينه او پيسه هلته مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفايته اداره منځته راسي خو چندان نتيجه يې ورنکړه."

افغانستان به ناټو او امريکايانو ته تر عراق ډېر خطرناک ثابت سي. په افغانستان کې د عراق پشان د شيعه و سنّي او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن ووهل سي. که څه هم په بون او ترهغه وروسته ډير کوښښ وسو چې افغانستان پرقومي، سمتي، ژبني، نژادي او مذهبي بنيادونو لکه عراق وويشي خو مطلوبه نتيجه يې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکې دلته هم دڅو خرڅ سوو کسانو پوسيله ډير تلاش وسو چې اقليتونه د پښتنو پخلاف راوپاروي او ورسره ويې جنګوي خو دافغانستان شريفو او نجيبو قومونو داستعمار داتوطئه تراوسه کاميابۍ ته نده پرې ايښې او په هيڅ ځای کې دقومونو ترمنځ جګړه نسته. د وخت په تيرېدو سره به داشغال پرضد مقاومت پدې قادر سي چې ټول ولس د خارجيانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي. علاوتاً، په عراق کې هيڅوک د امريکايانو پخلاف مخامخ نه جنګيږي بلکه ډير تلفات د سړک دغاړې بمان او انفجارات کوي. پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامخ د ناټو دعسکرو سره جنګيږي. په عراق کې هيڅ سيمه په زور جنګياليو نده نيولې او خپل حکومت يې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا اوس ډيرې سيمې د طالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوي. که جنګ اوږد سي مخالفين به نوره او ښه وسله پيدا کړي چې د ناټو لپاره به جدي خطر وي. اوباما د افغانستان لپاره دجنګ دپايته رسيدو نوې ستراتيجي نلري او د بوش پر لار ځي. خو ددې لپاره چې دخلکو (دخپل حزب په شمول) له انتقاده ځان خلاص کړي، داسې ښئي چې پر زړو لارو ندی روان. د امريکا ددفاع

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزارت چې د افغانستان د جنګ ستراتیجي یې د بوش په وختکې جوړه کړېده توقع لري چې د اوباما لخوا د اشخاصو په تغییر سره به د دوی د غه روانه ستراتیجي تطبیق سي نو ځکه د اوباما سره سر ښوروي. خو په حقیقت کې دوی ټول ځان د تباهۍ کندې ته بیایي. پدې ترتیب لکه افغانستان چې نورو اشغالګرانو ونه خوړلای سوای امریکا به یې هم ونه خوړلای سي. تاریخ ښوولې ده چې دا مهمه نده چې استعمارګر افغانستان ته څنګه ننوزي بلکه دا مهمه ده چې څنګه ځینې وزي.

خو په افغانستان او نړیواله ټولنه کې یو شمیر پالیسي جوړونکي خوشبینه او پدې عقیده دي چې په افغانستان کې د تیرو ۸ کلو په موده کې ډیر پرمختګ سوی او ژر به موجود مقاومت مات او دا هیواد به یو دموکراتیک اباد مملکت سي. مګر د نړیوالي ټولنې یو شمیر ډیر مهم څیړونکي بیا پدغه استدلال قانع ندي او وائي چې د کابل حکومت او نړیواله ټولنه د هغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغلیدي کوم چې د افغان ولس سره ئې کړیوې. دوی وایي چې د کابل حکومت او ناټو په افغانستان کې همدا اوس ناکامه ده؛ که نه، نو د ناکامۍ به څه معیار وي؟ کله چې د ناټو هیوادو ولسونه وینې چې د دوی زامن وژل کیږي او د تنندي په خولو ګټلې پیسې یې په افغانستان کې خوشې ځي، دوی د خپلو حکومتونو څخه سؤال کوي چې د دوی د ناکامۍ کوم معیارونه دي چې په افغانستان کې اوس نسته؟ او که معیار نه وي بیا خو یې مشران سرګیچه دي او دوطن بیچاره زامن او پیسې د خپلو موهومو بلند پروازیو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وائي زموږ مشران هغه سوختي قماربازانو ته ورته دي چې د ګټلو په امید خپل ځان له حلالو خلاصوی. د افغان عسکرو او پولیسو حال تر دغه هم بدتر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه ډله ځیرونکي استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې څه کار سویدی خو قانع کوونکی او مشوق ندی. دوی وائي چې که موجوده وضع دوام وکړي نو په افغانستان کې دنړیوالې ټولنې ماته یقیني ده. ژر باید یو کار وسي چې دغه دماتې خواته روان جریان و مثبتې خواته واړوي. دا ډله ځیرونکي مأیوس ندي او هیله لري چې نړیواله ټولنه د مخالفینو او هم دهیواد په داخل او خارج کې دهغو کسانو سره چې دکابل دحکومت سره نه جنګیږي خو په اوسنۍ وضع هم راضي ندي دمفاهمې ور پرانیزي. همداراز، باایمان او وطندوسته افغانان باید دخپلو وطنوالو په وړاندې نور بیتفاوته پاته نسي او یوازې په شکایت دزړه سوده ونکړي بلکه عملاً دوطن دازادۍ او دخپلو خلکو دتباهۍ دمخنیوي په خاطر پر یوه پلتفورم راټول او وطنوالو او نړیوالو ته دمشکل دحل بدیل وړاندې او دټولو لپاره دهیلو یوه مرجع سي. افغانانو تردې لسیزو زیات کافي وځورول سول او دځینو داخلي او خارجي حلقو دمفاداتو لپاره ددې مظلوم ملت نور زورول دتحمل وړ ندي. ددې تراژیدۍ دوام که په هرسیاسي، مذهبي، قومي یا نړیوال ملحوظ وي یو ډیرغیرانساني عمل او لویه نامردي ده. د سیمې او نړیوالو طاقتونو مشروع ګټې باید دافغانانو دګټو سره هماهنګې سي. اوس هم موږ فرصت لرو چې یوه همږغې او منسجمه ستراتیژي چې په عمل کې ښه نتیجه ورکړي طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان وتوانیږي چې یو مستقر، فعال، دګاونډیانو دوست او دنړیوالې ټولنې قابل اعتماد انډیوال دولت جوړ کړي.

دافغانستان ددولت دمخالفینو سره دملل متحد یا ناټو مخامخ خبرې د عدم اعتماد او ځینو نورو ملحوظاتو په وجه ښائي مطلوبه نتیجه ورنکړي. خو هغه یوه او ازمویلي افغانان ښائي له بحران څخه د افغانستان دراوتلو لارې چارې پیدا کړي کوم چې دامریکا دنظامی کمپین او په کابل کی دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دملګرو او دمسلحو مخالفینو دکړیو غړي نه دي بلکه تل ئې دوطن او اسلام دګټو دفاع کړې او دټولو اړخونو دسالمو عناصرو سره يې ښه روابط ساتلي دي. څرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړیوالو مداخلو خلق کړیدی نو دعملي قدم پحیث اول نړیواله ټولنه وظیفه لري چې پدې لارکې یو مثبت قدم واخلي. دوهم او حتی اول دافغانانو وظیفه ده چې دخپل نجات لپاره سره راټول او دخپلو وطنوالو او نړیوالې ټولنې سره دبحران دحل په لارکې مرسته وکړي. موږ ټول باید په افغانانو کې یو داسې شخص یا ډله ولټوو چې پورتني خصوصیات ولري، افغانان ئې په بد نوم ونه پیژني، دطالبانو، مجاهدینو او نورو وطندوستانو سره ئې اړیکې بدې نه وي، د سیمې هیوادونه ترې ونه ویریږي او نړیواله ټولنه ورسره کار وکړایسي او ورڅخه وغوښتل سي چې دموجوده بحران د حل په لار کې یو مثبت کردار اداء کړي.

څرنګه چې دافغانانو موجوده کړاؤنه تر ډېره حده دبهرنیو قوتونو دمداخلو نتیجه ده نو دا دنړیوالې ټولنې فرض دي چې ددغه کړاؤنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړیوالې مرستې باید دیوې معینې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظیم سي او هرهیواد لکه اوس اجازه ونلري چې هرچیرې او هرڅومره چې ئې خوښه وي پیسې مصرف کړي. مرسته سوې پیسې باید ددولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې دافغانستان د بیارغونې لپاره ولګول سي. دا پلان باید مارشال پلان ته ورته وي دکوم دعملي کیدو چې ښاغلو بوش او بلیر وعدې کړیدي. د لومړي پنځه کلن پلان په تطبیق سره به افغان دولت تر ډېره حده دخپلو خلکو او نړیوالو هغه باور ترلاسه کړي چې داهیواد سمې خواته روان دی، امن او عدالت به تأمین سي، اقتصاد به وده وکړي او نړیوال رقابتي بازار ته به لار پرانیزي. دا وخت به افغانستان د نړیوالې ټولنې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثبت غړی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوي کې به معتنابه کردار ادا کړای سي.

دافغانستان د بحران سیاسي حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انګریزي استعمار او ورپسې روسي ښکیلاک کامیاب نسو، داسې به امریکا هم نه بریالی کیږي. همدااوس دامریکا جمهور رئیس وایي چې موږ په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناټو مشر وایي چې جنګ دحل لار نده. سؤال دادی چې که جنګ د حل لار نده او امریکا به حتماً وځي نو بیا به څه کیږي او پرځای به یې څه ډول حکومت وي؟ موږ ډیر ځله جنګ په ډیرو قربانیو ګټلی دی خو دا ګټه مو بیا خپله نده سمباله کړې؛ او دغه سبب دی چې لږو ډیر هر ځلو ښنت کاله پرموږ بیا یو تباه کوونکی جنګ تحمیل سویدی. موږ اکثره پدې نه یو توانیدلی چې یو مخلص او ولس ته وفادار قیادت ولرو؛ خپلی ګټې تعریف کړو؛ د ګاونډیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې وپیژنو او بیا د ګاونډیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح دخپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لږترلږه یې دخپلو ګټو سره له تصادمه وساتو. زموږ ددغو کمزوریو نتیجه ده چې له یو مصیبته لا خلاص نه یو پر بل اوړو. راسئ دخدای (ج) لپاره پر ځان، خپل راتلونکي نسل او وطن زړه وسوځوو او سره کښینو چې څنګه کولای سو ددغسې غمجن تاریخ د تکرار مخ ونیسو؟ راسئ په سړه سینه سوچ وکړو چې مطمئن سیاسي حل او باثباته مستقل دولت به کوم وي؟

یو کال دمخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفر وم او راته معلومه سوه چې هرڅوک دامریکا جمهور رئیس سي هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوي، جنګ به پراخوي او تودوي (داځکه دا دامریکا ددولت پالیسي وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې څه باید وسي. دا جریان مې په تیر کتاب (دافغانستان د کړکیچ د حل لار) کې مفصل لیکلی دی. هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک اوباما بریالی کیږي داځکه چې د بوش او دده د حزب څخه امریکایان ډیر په تنګ سوی وه. ما ویل چې که اوباما بریالی سي معنی یې داده چې څلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی. داتصور مې هم کاوه چې اوباما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کیږي داځکه چې دامریکا سیاسي تاریخ او عنعنه داسې ده چې یو جمهور رئیس ډیر لږ پښو پاته نه وي بلکه دوره بیا انتخابیږي. بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې اوباما خو تر بوش ډیر تعلیمیافته او فعال سړی دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سي. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دوام لري. اته کاله وروسته چې کله دامریکا دجمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ماته رایه راکړئ زه به له افغانستانه فوج وباسم او پد غه شعار کامیاب سي. هغه هم سمدستي فوج نسي راایستلای بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پراخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او دټولي پرمختللي نړۍ وسلې به زموږ د منافقو او نامردو ګاونډیانو په همکارۍ پر موږ استعمالیږي. ما داهم معلومه کړه چې امریکا به کوښښ کوي چې پر طالبانو قاطع عسکري ضربات او ښه یې زمول کړي اوبیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغواړي. په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او دافراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ د هغه چا سره خبرې کوو چې جنګ ردوي، په افغانستان کې زموږ روان ددموکراسۍ جریان مني او دالقاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي دخپلو مسلحو مخالفینو په منځکې تفرقه واچوي او دپخواني استعماري فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو داخبره هم کړېده چې دوی د طالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان دالقاعده ځخه جلا سي نو امریکایان حاضر دي خبرې ورسره وکړي. ماورته وویل یو وخت تاسې کوښښ کاوه چې دا دواړه سره یوځای وي او اوس یې سره جلا کوئ. ددنیا کارونه داسې ندي چې هروخت دچا زړه وغواړي هغه به کولای سي. اوس په افغانستان کې نړیوال جنګ دی. تاسې سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسې طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسې چې ددنیا یو لوی قوت یاست بیا هم پدې جنګ کې لتویا ، لتوانیا او جورجیا غوندې کمزوره هیوادونوته ځان اړ بولئ نو طالبان چې کمزوري دي ولې به دنورو مرسته ردوی. ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې نه وی ختم سوی داسې غوښتنې عملي ندي بلکه ښائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسیسې پحیث تلقي کړي. راسئ ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې پایته ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلیږي.

داخبره هم ما تکراراً له بهرنیانو اوریدلې ده چې دافغانستان په استقرار او بیا ودانولو کې باید ګاونډیانو ته لوی کردار ورکول سي چې دا دملګرو ملتو دمؤسسې پخوانی موقف هم دی. پداسې حال کې چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباه کړیدي چې سرنوشت یې ګاونډیانو او لویو طاقتوته حواله سویدی او خپله افغانان چا ندي پرې ایښې چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي. دغه نړیوال ظلم دی چې تل ګاونډیان اول دمرستې په نوم راځي بیا دافغانستان په خاوره کې تردغه نامه لاندې مضر رقابتونه کوي، ورپسې یې دغه رقابتونه په سیمه ایزې دښمنۍ اوړي او په بالوکاله جنګ بدلیږي. دوی دافغانانو سره دمرستې ترنوم لاندې په افغانانو کې پخپلو ملګرو خپله نامرده اجنډا مخته بیائي او دخپلو افغانانو وروڼو سره ئې جنګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې پرځای چې افغانستان ته د خپل جغرافیائي موقعیت قرباني وي، که فرصت ورکړه سي یقیناً به دا هیواد سیمې ته د ثبات یو مهم عنصر وګرځي. داځکه افغانستان نه یوازې د اوبو ښې زیرمې او ډیر ګټور معدنونه لري چې د سیمې دهیوادو په هوساینې او پرمختګ کې ورڅخه کار اخیستل کیدای سي بلکه دا هیواد د مرکزي اسیا، جنوبي اسیا، چین، او خلیج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کیدای سي. یو ارام افغانستان د سیمې د ثبات لپاره ډیر ګټور دی. تراوسه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پیدا سوې یا چا پیدا کړې ده نو ګاونډیانو او حتی نړیوالو ددغه اور څخه د ځان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور دانګلیدي. خو څرنګه چې دوی پخپل منځکې جوړ نه دي نو کله چې هغه اور څه قابو سویدی دوی هلته بیا دخپلمنځي رقابتونو اور بل کړیدی او په دې ډول یې افغانان په یو بل مدهش اور اړولي دي چې دهغه اور تاو هم همدغو اوربلوونکو ته رسیدلیدی. او بیا همدوی حیران وي چې خپل بل کړی اور څنګه مړ کړي. دا ورانونکی بحران هرځو لسیزي وروسته بیا بیا راپیدا او تکراریږي، افغانان پکې سوځي او سیمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پر افغانانو دې د چا زړه وسوځي او پردې مظلوم او زوریدلي ولس دې څه رحم وسي. داځکه تراوسه دا ډول انساني ضمیر په چا کې پیدا نسو. خو وایم چې افغانستان د سیمې یوه مهمه برخه او د نړیوال کلي یو مهم کور دی چې نا ارامي یې هروخت ټول نا ارامه کړیدي. راسئ ټول لږ په سړه سینه غور وکړو چې زموږ ټولو خیر په څه کې دی او څنګه دبحرانونو دا شیطاني دائره ماتولای سو او ددې په عوض کې چې ناقرار افغانستان د سیمې او نړیوالو د ناقرارۍ سبب سي او یا ګاونډیان او نړیوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سي، افغانستان د سیمې په ثبات او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي. هغه هیواد چې د سیمې او نړۍ د نا ارامۍ او عدم استقرار سبب کیدای سي د ثبات او پرمختګ سبب کیدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې هم سي. افغانستان، د ديورند د خط هاخوا په قبائلي سيمو، د هندوستان په کشمير او د مرکزي اسيا او ايران په ثبات کې مهم رول ادا کولای سي.

د غرب او زموږ د ګاونډيانو د عزائمو په نظر کې نيولو سره ما کال د مخه دا سوچ وکړ چې د جنګ په اوسني معادله او معضله کې افغانان چيرې دي؟ ايا موږ د کور مالکان هم يو ځوک يو؟ ايا موږ هم په دغه معادله کې ځای لرو او په تعديل او حل کې يې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانونه روشنفکر او سياستپوه وائي چيرې دي چې وائي بيله موږ د افغانستان مشکل نه حليږي؛ زموږ ځخه چا پوښتنه نده کړې که نه او س به پر هيواد دا مصيبت نه وای. هغه کسان چې ځانونه مغز متفکر او د ټولنې پيروی (کريم) وائي چيرې دي؟ فيصله مې وکړه چې ارام به نه کښينم، په دنيا به ګرځم او د هرهغه چا کورته به ننواتې ورځم چې د وطن د خير د فکر توقع ځيني کيږي. هغه ته به خپل د امريکا سفر، له سفره زما برداشت او د افغانستان حالات تشريح کوم او بيا به ورځخه د وطن د نجات په منظور د بحران د سياسي حل نسخه غواړم.

په واشنګټن کې مې خلک وليدل، بيا مې لاس انجلس، سانفرانسسکو، شيکاګو، ميشيګن، فلاډلفيا، نيويارک او ويرجينيا کې افغانان وليدل او په کچکول کې مې څه راټول کړل. بيا مې هم هرچا ته خپل ادرس، تلفون او ايميل ورکړ چې په مورد کې را سره په تماس کې سي او خپل نظريات را واستوي. کور کې مې کچکول خالي کړ او د اواري د اروپا په سفر ووتم. په ناروې، سويدن، ډنمارک، جرمني، هالينډ، بلجيم، فرانسه او انګليستان کې مې ډير کسان وليدل. د خپلې ورکې د موندلو په تلاښ کې چې چيرې چا يو پوه او د وطن په درد دردمن افغان يا ډله راښوو ليده ورغلی يم. د اروپا د سفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بيا د افغانستان او پاکستان په سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووتم. لومړی پېښور ته ولاړم. هلته مې افغان مهاجرین او د جهادي تنظیمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي ولیدل؛ کافي خبرې مې ورسره وکړې.

د تورخم له لارې افغانستان ته واوښتم. د جلال اباد پر لار یو شمیر علماء کرام د قاري اسرارالله همیم په مشرۍ راته ولاړ وه او زه یې په بهسودو کې د همیم صاحب مدرسې ته بوتلم. هلته مې واورېدل. که څه هم د ننګرهار والي (ګل اغا شیرزی) مېلمه کړم او ډیر اخلاص او اصرار یې وکړ چې په دولتي میلمستون کې واوسم خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پاته سوم. ګل اغا شېرزي زما تحریک یو عاجل ضرورت وګاڼه او د هر راز مرستې وعده یې وکړه. په جلال اباد کې مې د پوهنتون د استادانو، لیکوالانو، علماؤ، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل. هغوی ته مې وویل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو څخه مرسته غواړم. مرسته زما سره وکړئ، مرسته د ځانو سره وکړئ او مرسته د خپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ. ما ویل چې د افغانستان د بحران د سیاسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملي کول او ملګري پیدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول باید جوړ سي چې څه باید وسي؛ د اشخاصو خبره وروسته ده. موږ اول نظام باید جوړ کړو او بیا د هغه لپاره سړي وګورو. نباید د سړو لپاره چوکۍ وتراشل سي. وروسته حاجی عبد القیوم مومند (مشهور په منګل حاجی) په ګرداب کې میلمستیا کړېوه چې په هغه کې د مومندو د قام یو شمیر مشرانو ګډون کړی وو. د هغو سره مې په پښتني جرګه کې د خپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټورې وې. وروسته د همدې قومي مشرانو په بدرګه کابل ته ولاړم او هلته په نوې کارته کې د هغوی په ځای کې دیره سوم. کابل کې مې جمهور رئیس (حامد کرزی)، یو شمیر وزیران، والیان، د شورۍ وکیلان، د پوهنتون استادان، لیکوالان، پوهان، قومي مخور، د جهاد رهبران، د حزب اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او طالبانو پخواني مشران وليدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهار ته ولاړم او هلته مې ځينې مهم کسان وليدل. بيا کوئټې ته ولاړم او افغان مهاجرين مې وليدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان دبحران حل په څه کې دی؟ هرچا ويل جنګ يې د حل لار نده. امريکايان په جنګ ميدان نسي وړای. ددوی ډيريو ويل چې مخالفين هم مزاحمت کولای سي خو دګاونډيانو او نړيوالو څخه ارام حکومت نسي کولای. ما په هرځای کې هريوه ته همدا خبره کړيده چې که جنګ بحران نسي حلولای نو دمسئلې سياسي حل به کوم وي؟هغه به کوم حل وي چې پر لاندې بينادونو ولاړ او دغه يې اساسي نکات وي:

۱. افغانستان اوس اشغال دی او دا اشغال څرنګه ژرترژره رفع کيدای سي؟

۲. په افغانستان کې څه ډول يو حکومت بايد راسي چې اکثريت يې خپل وګڼي او ملاتړ يې وکړي خو کوم کسان او لړکي چې يې خپل نه ګڼي دومره ځان محروم احساس نکړي چې ټوپک پسې راواخلي. په امريکا ، انګليستان، فرانسه او نورو پرمختللو هيوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بريالۍ کيږي حکومت جوړوي او مخالفينو ته په حکومت کې ځای نه ورکوي خو هغوی توپک نه پسې وراخلي بلکه موقع ورکوي چې کار وکړي. دافغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه داستعماري ګټو په حکم پر قوم، ژبه، نژاد او دتوپک پرشمير او پردوته دخدمت په اندازه ويشل سويدي. سربيره پردې، دتيرو ديرشو کلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

موده کې د زمامداړانو قوت د خلکو په توهین، ازارولو، شړلو، وژلو او بمبارولو کې استعمال سویدی چې بده نتیجه ئې ټول وینو. دیوه داسې نظام راتلو ته باید کار وسي چې د اسلافو دغه پالیسي بدله کړي؛ کار و اهل ته و سپاري او ځان ولس ته ورسوي؛ راتلونکی افغان دولت باید ولس ته د هغوی د مستقبل یو روښانه تصور او هغه ته درسیدو واضح کړنلاره ورکړي او دځان سره یې په خوشحالۍ او امید دیو هوسا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳. موږ په داسې یو سیمه کې پراته یو چې ګاونډیان مو حریص، منافق، د اسلام ترنامه لاندې نامسلمان او نامرد دي. خو د بد ګاونډي سره به هم څوک د ګذارې لار مومي. د ډپلوماسۍ اهمیت په همدغه کې او مهارت یې همدلته دی. څنګه کیدای سي چې زموږ په هیواد کې د ګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په همکارۍ بدل سي؟ او یا لږترلږه په ټکر کې نه وي. که د کوم ګاونډي سره دوستانه اړیکې نسو ټینګولای نو کم تر کمه عادي روابط خو ورسره ولرو؟ له شره یې څنګه ځان ساتلای سو؟

۴. موږ پداسې حال کې چې د چا غلامي نه منو، د نړیوال کلي یوه برخه او د مسؤلیت په احساس سره د نړیوالې ټولنې یو باوري اندیوال یو. افغانستان د دوستانه اړیکو په درلودلو سره د نړیوالې ټولنې یو فعال غړی او بزنس پارټنر دی. هغه به څنګه دولت وي چې و خپل ولس ته مخلص او د هیواد لوړې ګټې تعریف کړي؟ او څنګه کولای سي چې په سیمه کې د ګاونډیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دنـــړۍ د لویـــو طـــاقتونو مشـــروع ګټـــې تشـــخیص او د افغانسـتان دګټـو سره یـې همږغـې کـړي؟ مـوږ څنګـه ګاونـډیان او نړیـوال مطمئنولای سو چې دچا امن او ترقی تـه تهدیـد نـه یـو خـو پـه مـوږ کـې دنـورو مداخلـه هـم قطعـاً نسـو زغمـلای او عواقـب بـه یې دوی ته وخیم وي.

افغانسـتان ډیـر مهـم سـتراتیژک موقعیـت لـري چـې د مرکـزي اسیا ، جنـوبي اسیا ، چـین، ایـران او خلیج پـه منځکـې پـروت دی. افغانسـتان کـه مسـتقر وي د سیمې پـه ثبـات او ازدهـار کـې لـوی مثبـت رول لوبـولای سـي. او دا هیـواد هغـه وخـت مسـتقر کیـدای سـي چـې بیطـرف وي. افغانسـتان هغـه وخـت افغانـانو او نوروتـه د سـر درد سـویدی چې بیطرفـي یـې خرابـه سـویده. پـه ۱۹مـه پیـړۍ کـــې برتانویـــانو ، پـــه شـــلمه پیـــړۍ کـــې روســـانو ، ورســـته دافغانسـتان ګاونـډیانو او د ۲۱ مـې پیـړۍ پـه سـرکې د امریکـا مـــداخلو افغانســـتان او ســـیمه دبحـــران ســـره مـــخ کـــړه. حتـــی غیردولتـي او انفـرادي مـداخلاتو او ملیشـوته پنـاه ورکولـو هـم افغانسـتان او سـیمه بحرانـي کـړه. دافغانسـتان بقـاء پـه بیطرفـۍ کښـې ده چـې دګاونـډیانو سـره ښـه روابـط ولـري او د نړیـوالې ټولنې اندیوال وي.

افغانسـتان او پاکسـتان تـه د سفر پـه جریـان کـې مـې ددولـت دمسـلحو مخـالفینو مهـم مشـران چـې پټ وه هـم ولیـدل. هغـوی تـه مـې وویـل چـې جنـګ وسـیله ده او هـدف نـدی. جنګونـه بـالاخره پـه مـذاکراتو او سیاسـي حـل ختمیـږي. دیـوې داسـې مخلصـې سیاسـي هسـتې اهـم ضـرورت دی چـې دغـه لـوري تـه کـار وکـړي. هغـوی تـه مـې واضـح وویـل چـې زمـوږ د سیاسـي حـل تـلاښ بایـد پـه هـیڅ وجـه د روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي مقاومت د کمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسې سیاسي جبهې جوړول وي چې د اشغال ورځې ورلنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر تهول له موجوده مصیبته خلاص کړي. دلته باید هغه کسان او عناصر دوطن دنجات لپاره منسجم سي کوم چې اوس لکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي. هرچاته باید روښانه وي چې زموږ تحریک دمسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل کې يې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې داهم وریاده کړه چې دجهاد په دوران کې موږ ترتاسې ډیر ولسي ملاتړ درلود، ګاونډي هیوادونه زموږ ملګري وه کوم چې اوس ستاسې پخلاف دامریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او په هرجومات کې پنځه وخته دعاء راته کیده (تاسې ته اوس په کعبه مبارکه کې هم دعاء نه کیږي)؛ غربي نړۍ هم زموږ ترشا ولاړه وه کوم چې اوس تهول تاسې سره په جنګ دي. ددې تولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ جهاد درلودل بیا هم چې کله وخت راورسید زموږ دوستان او دښمنان سره کښېنستل او دجهاد دبري مخ يې ونیو. کیدای سي یوه مرحله راسي چې ستاسې اوسني ملاتړي او دښمنان دواړه ستاسې په غیاب کې سره کښیني او تاسې ته ووایي چې وظیفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرګی واست او زموږ دیګ درباندې پوخ سو. زما یقین دی ستاسې څخه به ددې ډیرو قربانیو مننه هم ستاسې اوسني دوستان ونکړي او ممکن په ګډه داسې ناروا تاپه درباندې ولګوي چې کلونه يې بیا په پاکیدو حیران یاست. ددغسې یو حالت په فکر کې باید یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه باید تل درسره وی.

دسفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ځایه دکراچی پرلار لندن ته تلم. اسلام اباد کې دپاکستاني مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم داځکه زما ورکه لا نه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم څه نه درلوده. یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالیسی مطالعاتو انستیتوت ته زما دافغان کوربه په اصرار ورغلم. هغو ته مې وویل چې پاکستان یوه ډیره خطرناکه بازي روانه کړیده؛ نه معلومیږي چې څومره به دوام وکړي او نتیجه به یې څه وي. تاسې له یوې خوا دامریکا ملګري یاست خو له بلې خوا دامریکا دمسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. دمخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځي خو دګوانتانامو، بګرام او کندهار زندانونه هم تاسې په دوی ډک کړیدي او له قفسه یې دتقاضا په وختکې خریدار ته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسې دهمدغه دوه مخې پالیسۍ په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، دکابل دولت خو په جار سردرڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او دافغانستان ملت هم شاکي دی. دابه ترکله؟ دجهاد په وختکې هم تاسې ترنورو هیوادو ډیره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو دجهاد ملاتړ وکړ او ملیونو افغان مهاجرینوته مو په نره پناه ورکړه. خو دجهاد په نتیجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدینو ستاسې دناسمې پالیسۍ په سبب دخپلو قربانیو ثمره ولیده. داولې؟ په سیمه کې داسې هیوادونه سته چې ستاسې په نسبت یې نه دجهاد ملاتړ کاوه او نه اوس ستاسې پشان دامریکا ملګري دي خو ترتاسې اوس هم امریکاته محترم او ستاسې په نسبت په سیمه کې په ګټه او په قضایاؤ کې ترتاسې په مراتبو ډیر مطرح دي. داولې؟ تاسې باید پردغه موضوع جدي غور وکړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسې تاسې هم دوی ته اړ یاست. راسئ په افغانستان کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په تعمیري سلوک بدل کړو چې دټولو په ګټه دی. که افغانستان دسیمې دنا ارامۍ سبب کیدای سې د ثبات وسیله ئې هم کیدای سي. خصوصاً دپاکستان دثبات لپاره افغانستان ډیر مهم کردار اداء کولای سي. راسئ ! دتخریب پرځای دمسئلې پر تعمیري اړخونو فکر وکړو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سیمه کې خپل موقعیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشغال او د سیمې په ثبات او پرمختګ کې تعمیري کردار اداء کړي. دانستیتوت کسانو ډیر غوښتل چې زه د پاکستاني مقاماتو سره وګورم خو زه تیار نه وم او کور ته راغلم.

دافغانستان او پاکستان د سفرکچکول مې هم کورته راوړ او د هغه نورو کچکولونو سره مې یوځای کړ. پدې ډول مې دځلورو نکاتو پر بناء و افغانستان ته د یو جامع سیاسي حل د پیدا کیدو په لټه تر دیرش زره کیلومتره ډیر سفروکړ، دډیرو افغانانو دروازو ته ودریدم او ټولو ته مې کچکول ونیو چې(ددلبرو صدقې لره ئې غواړم- هسې نه چې په دنیا پسې دلګیر یم). ګل بې خاره نه وي. د سفر په جریان کې مې دیوشمیر کسانو څخه ناخوالې هم اوریدلې دي خو زه دخپلې ورکې ملنګ وم او ملنګ که پخپل کور کې هرڅوک وی، چې کچکول یې په څنګ کړ بیا غرور نلري دهرچا دروازې ته په طمع دریږي. څوک یې په کچکول کې څه وراچوي، څوک جواب ورکوي، څوک طعنه او لغاز ورته وائي او ځینې وخت یې حتی ماشومان او لاوباله کسان ازاروي هم. زما (دقوم دملنګ) همدا حال وو. دډیرو هغو کسانو څخه ناهیله ولاړم چې هیله ترې کیده مګر هغو بیا څه راکړل چې چا په شمیر کې نه راوستل.

ټوله شپه څراغ په لاس کې ګرځیدمه کور په کور
چې پیدا کړمه دې ښار کې کوم یو کور دی کوم یو ګور

چې معلوم کړم چا بل کړي دې تورتم کې څراغونه
څوک دمرګ په خوب ویده دي شاته کړي یې غمونه

هدیره راته ښکاره سوه ټوله ښار له بده بخته
هغه کور چې چا باله به هغه ګور وو لادوخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیـــدار وو هغه غـــل وو، یا نشـــه تللی له ځانه
له کـــــورو همدوی راوتي، نا ارامـــه، پریشانه

یـــو ناڅـــا په مــــې نظـــر سو پر کړکۍ دیوه کور

....

پـه کچکولونـو کـې راټول سوي معلومـات مـې تنظيم کـړل او د يـو وړانـديز خاکـه مـې ورڅخـه ترتيـب کـړه. دا پـه حقيقـت کـې زمـوږ د خلکـو دا کثريـت نظـر دی. طرحـه د هيڅچا موقـف سل پـه سلوکې نـه تمثيلـوي خـو د هرچا څـه پکښـې سـته او پـه لـږ ګذشـت اويـا فشـار د توافـق سـبب کيـداى سـي؛ کـار ورتـه پـه کـار دی خـو جدي کار.

د سفرونو پـه نتيجـه کـې مـې دورکـې د پيـدا کيـدو ترڅنـګ ځينـې نـورې ګټـې هـم وکـړې او هغــه دا اول مــې خلـک او ملګـري وپيژنـدل او بـل مـې د خپـل ولـس پـر شـرافت، عاليجنـابی او درونـد توب نـورهم يقـين پـوخ سـو. بيشـکه، دا عظـيم قـوم د هـر چوپـړ مسـتحق دی. کـه څـوک يـو قـدم د دوی پـر لـور صـادقانه واخلـي دوی څـو قدمـه ورتـه لبيـک وائـي. دوی همدا اسـې د انځـر ګلانـو تـه سـترګی پـه لاره دي. پـه سـفرکـې مـې د تعليميافتـه طبقـې څخـه ګيلـه وسـوه چـې لـه ولسـه ډيرغـواړي او لـږ ورکـوي. چـې څـومره بـه ډيـر تعليميافتـه وو هغـومره بـه يـې تقاضا ډيره او د خدمت عرضه به يې کمه وه.

پـه پـای کـې دادی ستاسـو محترمـو مـخ تـه د خپلـو سـفرونو او هلوځلـو نځـوړ (د افغانسـتان د بحـران د سياسـي حـل د وړانـديز خاکـه) ايـږدم. پـه غـور يـې ولـولئ او دلاندې نکاتو پـه مورد کې لطفاً خپل نظر راکړئ؛ د ځواب مو منتظر يم.

- د غه وړانديز (فارمول) اصلاح کړئ څو نهائي شکل واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دغــه وړانــدیز ثنګــه عملــي کیــدای ســي؟ عملــي لار بــه یــې کومــه وي؟. (ترهرڅـه اول فکـر جوړول پکـار دي. چـې فکـر جـوړ سـو بیـا پـه عمـل کـې دهغــه د پیــاده کولــو ضــرورت دی. پــه رود چــې څــوک ګــډیږي ګــودر بــه ګــوري. اوس چــې فکـر جـوړ او فـارمول پیـدا سـو ؛ سـوچ پـه کـار دی چـې ثنګه عملي سي).
- ستاسـو پـه فکـر پردغـه لار څـوک تـلای سـي؟ نومـان یـې کـوم دي؟.(کلـه چـې فکـر جوړ او دریـاب تـه د ورګډیـدو ګـودر معلـوم سـو نـو بیـا همفکـره ملګـري پیـدا کـول پـه کـار دي چـې دنجـات سـاحل تـه دا کښـتۍ پـه ګـډه پوري باسي؛ دا دیوه سړی کار ندی بلکه ډله ایز تکل غواړي).

درناوي

دکتور فاروق أعظم

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د افغانستان د بحران سیاسي حل

۱۰ فبروري ۲۰۰۹

د افغانستان د اساسي قانون د ۲۴ مادې د حکم په اساس دې د راتلونکو انتخاباتو پر ځای لویه جرګه په لاندې ډول راوبلل سي:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پیل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دایمي سولې په منظور د خبرو تر پیل د مخه د متخاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کېده ضرور دي؛ په نشراتو کې دې یو د بل خلاف مضر تبلیغات بند ول او په عوض کې د پخلاینې خبرې کول.

۲. د متخاصمو ډلو ترمنځ دې د تفاهم په منظور بیطرفه او د خیر خلک وګرځي.

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. دحسن نیت د ښوولو لپاره د یو شمیر بندیانو خوشې کول.

۴. یوپربل دتورونو اخیستل او پر سرونو د جایزو لغو کول.

۵. د اوربند اعلان. د اوربند ثارنه یو ګډ کمیسون کوي او دواړه خواوې کمیسون ته د دندې د اجراء لپاره سرې او لازم امکانات برابروي.

ب. لویه جرګه:

- د افغانانو، ګاونډیانو او نړیوالو سره تر تفاهم وروروسته، اسلامي کنفرانس دیوې بین الافغاني جرګګۍ له جوړیدو سره مرسته کوي چې د لویې جرګې دجوړیدو او رابللو لپاره کړنلاره جوړه کړي.
- لویه جرګه دافغاني ټولو متخاصمو، مطرح، معتنابه ډلو او پوهو شخصیتونو له منځ څخه داسلامي کنفرانس په مرسته رابلل کیږي. د لوئې جرګې په درشل کې ټول سیاسي بندیان خوشې کیږي. اوربند دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسي پروسه کې دځای ورکولو له لارې جګړه عملاً ختمیږي.
- د سولې ابتکار ته د لارې د هوارېدو په منظور لویه جرګه په اوسني اساسي قانون کې لازم تعدیلات راولي او د افغانانو ترمنځ د یو آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې مستقیمې او غیر مشروطې خبرې پیلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لویه جرګه د خپلمنځي تفاهم په نتیجه کې د هیواد لپاره قیادت تثبیتوي او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې ټولو جنګي خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. ددولت موجوده رئیس خپله چوکۍ او صلاحیتونه د لوئې جرګې په مخکې ودغه منتخب شخص ته سپاري او هغه پخپل وار و اسلام، هیواد او اساسي قانون ته دتعهد او وفادارۍ لوړه کوي.

- د لوئې جرګې دغړو لخوا ددولت و نوي مشر ته په اسلامي طریقه تر بیعت ورسته لویه جرګه رخصتیږي او پرخپل ځای د هر ولایت څخه دري تنه نمایندګان پریږدي (دیني عالم، قومي مشر او دعصري علومو تعلیم یافته) چې دولسي جرګې وظیفه اجراء کړي. ددولت نوی رئیس خپله کابینه دغه ممثلی ولسي جرګې ته د اعتماد د رائې د اخیستو لپاره معرفي کوي.

ج. حکومت:

- انتقالي حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپیيلو او مسلکی کارپوهانو څخه جوړ دی.

- انتقالي دوره دري کاله ده.

- انتقالي حکومت ائتلافي ندی؛ مشر او دحکومت غړي یې د کوم هیواد یا افغاني ډلې نمایندګي نکوي خو دچاسره دښمني هم نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددولت واک دچا یا ډلې یا کوم هیواد پرضد نه استعمالیږي بلکه دافغانستان دعلیا ګټو په خدمت کې دي.

- دافغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلي چارو کې مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پرضد استعمال سي. او کوښښ کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ کې لازم مثبت رول ولوبوي.
- د افغانستان ګاونډیان ددغه هیواد په داخلي چارو کې د عدم مداخلت تعهد کوي او د م. م. د امنیت شورى ددوى دغه تعهد تضمینوي او پرهغه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د افغانستان په چارو کې مداخله کوي.
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه دنړیوالې ټولنې یو فعال غړى دى. د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالي دولت په رسمیت پیژني او د هغه ملاتړ کوي.
- انتقالي حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن انکشافي پلان جوړوي او نړیواله ټولنه تعهد کوي چې افغانستان ته خپلې اقتصادي مرستې جاري ساتي.
- خارجي پوځونه د یوکال په موده کې له افغانستانه وځي. ناټو د افغانستان فوج ته هغه مځکني او هوائي حربي وسایل پریږدي چې دداخلي امن لپاره ضرور دي. دناټو دفوجونوځاى اسلامي فوج نیسي چې په هغه کې ګاونډیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې اوس په افغانستان کې فوج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په ایران او پاکستان کې ټول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م. م. د مؤسسې په مرسته افغانستان ته ستنېږي او داخلي بېځایه سوي کورنۍ ځای پرځای کېږي.

- انتقالي دولت ټوله غیرمجازه وسله له افغانانو ټولوي او بهرني مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوي. که ځوک پاتېږي د دولت او نړیوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسره کېږي.

- افغانستان یوه اسلامي هیواد او د اسلامي امت یوه برخه ده. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالي حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د ښځو تعلیم، کار او حجاب ئې، د عصري علومو زده کړه، د عصري الاتو لکه د رادیو، تلویزیون، ... استعمال او داسې نور مسائل. چاته باید اجازه ورنکول سي چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کړي او یائې د ټولنې د پرمختګ په لار کې خنډ کړي.

- انتقالي حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلې، وسلې ټولې سوې او اکثره مهاجر او بېځایه سوې کورنۍ پرځای سوې وي اساسي قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب یې رسوي.

- انتقالي حکومت په اخیرو شپږو میاشتو کې د اساسي قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرو ملتو په مرسته د دولت د مشر او شورى

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره انتخابات کوي او د خپلې دورې په پای کې واک ونوي منتخب مشر ته سپاري.

- د انتقالي دورې رئیس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې د دولت د ریاست او یا وزارت د نده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفیق

===============

www.hewad.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library